ЁШ ЛЕНИНЧИ

Ўзбекистон комсомол-ёшлари рўзномаси

1991 йил
12 апрель
Жума
№ 56 (13.742)

Баҳоси:
Обуначига — 6 тийин.
Сотувга — 10 тийин.

• АССАЛОМУ АЛАЙКУМ, АЗИЗ МУШТАРИЙ! • السلام عليكم، عزيز موشتری !

20 апрель— Жумҳурият ҳашари куни

Ўзбекистон ССЖ Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасида

Ўзбекистон ССЖ Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасида Вазирлар маҳкамаси Раисининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков раислигида жумҳурият вазирликлари, идоралари, вилоят ижроия қўмиталари ва Тошкент шаҳар ижроия қўмитаси раҳбарларининг Ўзбекистон умумхалқ ҳашарига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш масалаларига бағишланган кенгаши бўлди.

Жумҳурият касаба уюшмалари федерацияси, Қизил ярим ой жамияти ва Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси ҳамда жумҳурият Меҳр-мурувват ва саломатлик жамғармасининг 1991 йилда 20 апрель куни ҳашар ўтказиш ва шу куни ишлаб топилган маблағлардан хайрия мақсадларида фойдаланиш тўғрисида жумҳуриятимизнинг барча аҳолисига мурожаатномаси кўпгина меҳнат жамоалари ва ўқув юртларида кенг қўллаб-қувватланаётгани таъкидланди.

Вазирлар маҳкамаси Қорақалпоғистон Вазирлар Кенгашига, вилоят ижроия қўмиталари, Тошкент шаҳар ижроия қўмитасига, жумҳурият вазирликлари ва идораларига тармоқлар ва ҳудудларда тайёргарлик ишларини уюштирадиган, ҳашар ўтказиладиган куни одамларни иш билан таъминлайдиган муайян кишиларни ҳамма ерда аниқлаб чиқишни топширди. Ҳашарда қатнашадиган барча кишиларнинг юқори унумли меҳнат қилиши учун, айниқса халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш, ижтимоий-маданий-маиший иншоотлар қурилиши, баҳорги дала ишлари, меҳнаткашлар яшайдиган ва ишлайдиган жойлардаги ҳудудларни ободонлаштириш ҳамда кўкаламзорлаштириш ва уларни тозалаш соҳасида юксак унум билан меҳнат қилиши учун барча шарт-шароитларни яратиш тўғрисида топшириқ берилди.

Вазирлар маҳкамаси меҳнат жамоаларининг ҳашар куни ишлаб топилган маблағларни корхоналар ва ташкилотлар касаба уюшмалари қўмиталарининг махсус ҳисобига ўтказиш ҳамда уларни меҳнат жамоалари кенгашларининг қарорлари асосида кейинчалик хайрия мақсадларида, асосан аҳолининг кам таъминланган қисмини қўллаб-қувватлашда, болалар уйларида тарбияланаётганларнинг, ногирон болаларнинг, пенсионерлар ва ёрдамга муҳтож барча қарияларнинг овқатланишини ташкил этишда фойдаланиш тўғрисидаги таклифини қўллаб-қувватлади.

Оммавий ахборот воситаларига жумҳурият ҳашарига тайёргарликнинг боришини ва унинг ўтказилишини кенг ёритиш топширилди. Ўзбекистон ССЖ Давлат ҳисоб қўмитаси ҳашар якунларини тезда чиқариши ва у ҳақда жумҳурият ҳукуматига ахборот бериши керак.

Кенгашда Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг котиби К .Ю. Юсупов қатнашди.

(ЎзТАГ).

СЕЛ ОҚИБАТЛАРИ ТУГАТИЛАДИ

ҚАРШИ. Вилоят комсомол қўмитасида жумҳурият ҳашари юзасидан режалар белгилаб олинди. Ишлаб чиқаришда банд бўлган ёшлар ўз иш жойларида қолаверадилар. Комсомоллар, уй олиш учун навбатда турган ёш оилалар ёшлар уй-жой қурилиши комплексида ишлайдилар. Вилоят комсомол қўмитаси ходимлари ҳар йилги анъанани давом эттириб, Қарши шаҳридаги 5-болалар уйида таъмирлаш, ободонлаштириш юмушлари билан шуғулланадилар.

Энди энг асосийси. 20 апрель куни бўладиган ҳашардан тушган маблағнинг катта қисми яқинда юз берган сел келишидан талофат кўрган Китоб, Шаҳрисабз, Яккабоғ, ноҳияларидаги табиий офат зарар етказган хўжаликларни тиклаш учун ажратилади. Шу мақсадда махсус ҳисоб ҳам очилган. Бундан ташқари вилоят комсомол қўмитаси аппарати ходимлари бир кунлик иш ҳақларини талофат кўрганларга ёрдам жамғармасига ўтказишга, улар учун энг зарур уй-рўзғор буюмлари, кийим-кечак йиғишга қарор қилишган.

Сув тошқини, неча-неча хонадонларга нақадар жиддий зарар етказгани шу қисқа сатрларнинг ўзидан ҳам кўриниб турибди. Қашқадарёликларнинг бундай ғоят хайрли ташаббусини жумҳуриятимизнинг бошқа вилоятларидаги комсомол ходимлари, ёшлари қўллаб-қувватлашса жуда яхши бўлур эди.

САЙЁҲЛАР ҲАМ ЧИҚИШАДИ

Фарғона вилояти «Сайёҳ» концерни жамоаси аъзолари ҳам хайрли ташаббусга қўшилдилар. Жамоа касаба уюшмаси шанбалик куни бажариладиган ишларни ҳозирданоқ пухта режалаштириб қўйган. Шанбаликда концернинг Қўқон, Марғилон, Қувасой, Шоҳимардон ҳамда Фарғона бўлимларининг барча ишчи-хизматчилари фаол қатнашадилар. Катта ҳажмда ободонлаштириш ишлари амалга оширилади.

Ўзбекистон Швейцарияси — Шоҳимардондаги сайёҳлар базаси территориясида 400 туп мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтқазилади. Янги қурилаётган «Спорт» меҳмонхонаси атрофида кенг кўламда ободонлаштириш ишлари бажарилади. 500 тупдан ортиқ анвойи гул кўчатлари экилади. Шанбаликда концерннинг 300 дан ортиқ ишчиси қатнашади. Улардан 100 киши ҳашарни ўз иш жойларида қаршилайдилар.

— Ҳашарни ўтказишга жиддий тайёргарлик кўряпмиз, — дейди «Сайёҳ» концерни бош директори Зафарбек Эргашев. — Ким қаерда қандай ишни бажаришини олдиндан аниқ билади. Аввалги йиллардаги ҳашарларда бизда дам олаётган сайёҳлар ҳам фаол қатнашишарди. Ўйлайманки, бу йил ҳам шундай бўлади. Жаҳонгашталар водийимизнинг гўзаллиги янада барқ уришига муносиб ҳисса қўшадилар.

(Ўз мухбиримиз).

ҲАШАР—ЁШЛИККА ХЎП ЯРАШАР

Ҳашар халқимизнинг азалий удуми. Бу кишиларнинг бир-бирига ҳамкорлиги, ҳамдардлиги, саховатининг олижаноб намунаси. Азал-азалдан қўни-қўшнилар, таниш-билишлар, қариндош-уруғлар уй-жой қуришда, боғ-роғ ташкил этишда, девор олишда, томсувоқ қилишда — хуллас, кўп куч талаб қиладиган ишларни амалга оширишда бир ёқадан бош чиқариб, кўмаклашишган. Шундан ҳам жумҳуриятимиз йигит-қизлари умумхалқ ҳашарини ўтказиш тўғрисидаги мурожаатномани бажонидил кутиб олдилар.

Биз қуйида мухбирларимизнинг шанбаликка йигит-қизларнинг кўраётган тадбирлари, режалари тўғрисидаги хабарларнинг айримлари билан таништирдик. Хабарлар оқими тобора кўпаяётир. Ўйлаймизки, азиз муштарийларимиз ҳам умумхалқ ҳашари бўйича хат-хабарлар йўллаб, бу тадбирга ўз ҳиссаларини қўшадилар.

Хоразм вилоятида баҳорги экин-тикин ишлари бошлаб юборилди. Айниқса, Янгибозор ноҳиясидаги Куйбишев номли жамоа хўжалиги далаларида иш қизғин. Оилавий пудрат асосида меҳнат қилаётган Сайёра Ражабова (суратда чапда) Жамила Матёқубова, Дармон Тожиниёзовалар давлатга 9 тонна хом ашё топширишни аҳд қилишган.

Р. ЖУМАНИЁЗОВ суратга олган. (ЎзТАГ).

Ю. А. Гагарин парвозининг 30 йиллигига

Тарихда қолган парвоз

... ЎШАНДА ҲАМ БАҲОР ЭДИ.

1961 йилнинг 12 апрели. Ҳар кунгидек поёнсиз дашт узра тонг отиб келарди. Ҳали ҳеч ким бир неча соатдан сўнг баҳорнинг илк гуллари билан қопланган Қозоғистоннинг Бойқўнғир деган чўлу биёбонида башарият тарихида бўлмаган жасорат, мислсиз қаҳрамонлик рўй беришини билмасди. Космодромдагилар эса ана шу оламшумул воқеанинг муваффақиятли амалга оширишини сабрсизлик билан кутишар, ҳамма биринчи фазогирга фақат омад тиларди.

... Парвоз олди дақиқалари. Қанчалик ҳаяжонли ва унутилмас. Ниҳоят белгиланган вақт ҳам етиб келди. Соат миллари 9. 07 дақиқани кўрсатди. Шу сонияда чўл ўртасида чанг-тўзон кўтарилди. «Восток» фазовий кемаси парвозига рухсат берилганди. Ўшанда истараси иссиқ Юрий Гагариннинг «Қани, кетдик!» деган тетик овози баралла янграганди.

Жаҳон бўйлаб оламшумул хушхабар тарқалди: «Совет Иттифоқида ичида одам бўлган «Восток» фазовий йўлдош кемаси жаҳонда биринчи марта Ер теварагидаги орбитага чиқарилди...»

Ҳаммаёқда шодиёна. Кўчалар, хиёбонлар одамларга лиқ тўла. Барчанинг қувончи чексиз. Ҳамма фазога инсон фарзанди учганлиги билан бир-бирларини қутларди. Бир неча дақиқада радио орқали тарқалган Гагарин номи ва унинг «кетдик» деган сўзлари тилларда достон бўлди. «Қандай азамат йигит экан-а, фазога учган», — дея одамлар ҳайратланиб радионинг ҳар бир хабарига қулоқ тутишарди.

Кема эса парвоз қиларди. Тезлик қарийб секундига 8 километр, баландлик эса 200 километрга яқин эди. Атроф деярли ҳавосиз бўшлиқ, ҳатто ўлчаб бўлмас даражада совуқ, учиш эса кўнгилдагидек бормоқда эди...

Лекин бу парвозгача қанчалик фожиалар юз берганлигини ҳали ҳеч ким билмасди, тасаввур ҳам қилмасди. Одамлар бу ҳақда кейинчалик, Гагарин парвозидан йигирма беш йил ўтгач билиб оладилар.

Юрий Гагарин вазни 4725 килограмм бўлган фазовий кемада атиги 108 дақиқа парвоз қилди. Лекин, асрларга татигулик дақиқалар билан бутун инсониятни ҳайратда қолдирди. Бутун дунё шўро фан-техникасининг оламшумул ютуғига тан берди. Ҳамма биринчи фазогир жасоратига қойил қолганди.

Рўзномаларда фирқа ва ҳукуматнинг қутлови эълон қилинди.

Ундаги сўзлар мамлакатимиздаги барча кишиларнинг қалбидаги истакларини ўзига мужассам этди. «Шўро кишисининг фазога учиши халқимиз ижодий генийсининг жуда катта муваффақияти, коммунизм қураётган шўро кишиларининг эркин ва илҳомбахш меҳнати самарасидир. Ўтмишда рус ва жаҳон фани ҳамда техникасининг атоқли намояндалари орзу қилган, халқимизнинг гениал фарзанди Константин Эдуардович Циолковский ўз ҳаётини бағишлаган нарса ҳозирги кунда жонли воқеликка айланди, қаҳрамонона кунларимизнинг амалий иши бўлиб қолди. Бу — шўро халқининг жаҳон фани ва маданияти хазинасига қўшган жуда буюк ҳиссасидир. Инсоният Шўролар Иттифоқининг шу бебаҳо хизматини миннатдорчилик билан тилга олади. Шўро кишисининг фазога қаҳрамонона учиши билан жаҳон тарихида янги давр бошланди. Инсониятнинг асрлар бўйи орзу қилиб келган тилаги рўёбга чиқди».

Ўша куни фазогирнинг она юрти қадимий рус шаҳри Гжатскда (ҳозирги Гагарин шаҳри) ҳақиқий байрам бўлган эди. Ҳамма шод-хуррам. Гагариннинг ота-онаси яшаётган уй одамлар билан тўлиб-тошган. Ҳамма Юранинг ота-онасини бетиним саволга тутишар, уларни қутлашарди. Ўшанда отаси Алексей Иванович Гагарин ўғли ҳақида шундай деган эди:

«—Мен ўғлим ҳақида нимани гапириб беришим мумкин? У меҳнатсеварлик руҳида, камтар бўлиб ўсди, яхши ўқиди, спорт билан шуғулланди, тайёранинг моделларини ясади. Учувчи Чкалов, Водопьянов тўғрисидаги китобларни ўқишни севарди. Жюль-Верн, Циолковский асрларига қизиқди, аллақандай сайёраларга келгусидаги учишлар тўғрисида орзу қилишни севарди».

Ўзбекистонда ҳам барчанинг шодлиги чексиз эди. Фазодаги жасорат адибларимизга илҳом бахш этди. Отахон шоиримиз Ғафур Ғулом бу қувончли хабарни эшитган заҳоти қуйидаги сатрларни битган экан:

Совет маърифатининг
азамат қудратига
Ҳамиша офарин деб
келади бутун жаҳон.
Қўрқув билмас баҳодир
Гагарин ҳимматига.
Битта зинапоядай хизмат
қилур осмон...

Одамлар фазодан заминнинг қандай кўринишини билишни жуда-жуда исташарди. Шунинг учун ҳам Юрий Гагарин учаётган пайтидаёқ иложи борича ҳамма нарсаларни билишга ҳаракат қилди. Кейинчалик у ўз таассуротларини шундай ҳикоя қилганди:

— Она Ернинг кўриниши жуда яхши. Реактив тайёраларда учган вақтда катта баландликдан Ер юзаси қандай кўринса, фазовий кемадан ҳам тахминан худди шундай кўринади. Йирик тоғлар, катта дарёлар, кенг ўрмонлар, қирғоқлар, соҳиллар кўзга ташланиб туради. Ер юзидаги соялари ҳам жуда яхши кўринади. Осмон тимқора. Шундай қора осмонда тепадаги юлдузлар бирмунча ёрқинроқ ва аниқроқ кўзга ташланади. Ер атрофини ўзига хос, жуда чиройли зангори шуъла ўраб олган...

Дунёни ларзага солган 108 дақиқалик парвоз. Салкам икки соат вақт ичида йўлдош кема биринчи марта одамни бутун ер курраси атрофидан олиб ўта олди. Бир вақтлар Магелланинг куррамизни океанлар орқали айланиб келиши учун 3 йил муддат кетган эди. Эндиликда бу узоқ йўл фазо орқали жуда қисқа вақт ичида босиб ўтилди.

Ниҳоят Юрий Гагарин она-Ерга қайтди. Соат 10 дан 55 дақиқа ўтганда Саратов вилояти Семеновка қишлоғидаги белгиланган ерга у тушган улкан шар оҳиста қўнди.

(Давоми 2-бетда).

Шу сонга хабар

«Ёш ленинчи» танлов совриндори

Орол денгизи муаммоси ва сув тақчиллиги кўзимизни очди. Ён-атрофимизга ақл-идрок, зийраклик билан боқадиган бўлиб қолдик. Ойнома ва рўзномалар, овозингор ва ойнаи жаҳонда янграган бонг катта минбарларда ҳам акс-садо бера бошлади. Ва бунинг натижаси ўлароқ «Инсон ва табиат» шиори остида жумҳурият танловини ўтказиш анъана тусига кирди.

Ўзбекистон табиатни муҳофаза қилиш жамияти билан Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси навбатдаги танлов якунларини чиқардилар. Биринчи мукофот ва биринчи даражали диплом «Правда Востока» рўзномаси таҳририятига берилди. Учинчи мукофотга «Совет Ўзбекистони», «Қишлоқ ҳақиқати», «Молодёжь Узбекистана» рўзномаларининг таҳририятлари сазовор бўлдилар. Иккинчи мукофот эса... «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳамда «Ёш ленинчи» рўзномаларининг таҳририятларига насиб этди.

(Ўз мухбиримиз).

Қотил ўз акаси экан

Шу йил март ойининг охирларида Беруний ноҳиясида 28 ёшли Ш. Қурбонниёзовнинг жасади топилганди. Суд-тиббиёт текшируви унинг қорнидан сочма ўқ доналарини топди. Демак, қотиллик юз берган. Қидирув ишлари изни ҳалок бўлган хонадонга етаклади. Жиноятни содир этишда айбланиб, марҳумнинг акаси 372-кўчма мехколонна ишчиси, илгари судланган Қ. Қурбонниёзов ушланди. Қотил акадан қўштиғли қирқма милтиқ топилди...

«Айбимга иқрорман»

4 апрель куни Андижон вилояти Москва ноҳияси ички ишлар бўлимига бир киши кириб келди. Ўзини Шаҳрихон шаҳридаги Комаров кўчасида яшовчи С. Пўлатов деб таништирган. 20 ёшли бу йигит қилган оғир гуноҳини баён этди. Маълум бўлишича, у 31 март куни шаҳардаги видеобар яқинида дам олиш маскани ишчиси 40 ёшли М. Собиров билан жанжаллашиб қолган. Сўнгра Собиров пичоқ билан унга ташланган. Лекин Пўлатов устамонлик билан пичоқни тортиб олиб унинг орқасига санчади. Оғир жароҳатланган М. шу ернинг ўзидаёқ ҳаётдан кўз юмади. Бехосдан жиноят содир этиб қўйганини билган ёш йигит жасадни ўз автомашинасига юклаб, «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалиги ҳудудидаги каналга машина билан бирга итариб юборади. Бироқ у уйида тинч ётолмади. Ўз оёғи билан милиция эшигидан кириб келди.

Ғ. БОЛТАБОЕВ,
милиция капитани.

Эшитдингизми, ўқидингизми?

● КПСС рўйхатдан ўтди. У мамлакатдаги сиёсий партиялар орасида биринчи бўлиб умумиттифоқ фирқаси мақомини ва ҳуқуқий шахснинг барча ҳуқуқларини олди. ССЖИ Адлия вазирлигида кеча КПССга у рўйхатга олинганлиги тўғрисидаги гувоҳнома топширилди.

Шу вақтга қадар назорат қилиш жамоат ташкилоти рўйхатга олинганми ёки олинмаганми, бундан қатъи назар бу Прокуратуранинг иши эди. Энди назорат қилиш ҳуқуқини ССЖИ Адлия вазирлиги ўз зиммасига олди.

● «Казтяжстрой» трестини Олмаота сарҳадидан кўчириб юборишга қарор қилинди. Шу тариқа шаҳарга фойдасидан кўра кўпроқ зарари теккан идорага қарши кураш ниҳоясига етди. Бу трест бевосита ўз вазифасини бажариш ўрнига Қозоғистон Давлат қурилиш қўмитаси раҳбариятининг шахсий муаммоларини ҳал этиб келмоқда эди.

● Кузбассдаги аҳвол ҳамон кескинлигича қолмоқда. 76 та шахтанинг 47 таси ишламаяпти. Кузбасс иш ташлаш қўмиталари кенгаши қабул қилган қарорда айтилишича, жумҳуриятлараро парламент гуруҳи ишга киришмас ва ижобий натижаларга эришмас экан, иш ташлаш давом этаверади.

Ўтган куни эрталаб Кемеровода автобус ҳайдовчилари иш ташладилар. Ярим миллион аҳоли яшайдиган шаҳар ишчи ва хизматчилари бир амаллаб ишга етиб олдилар.

Тарихда қолган парвоз

(Боши 1-бетда).

14 апрель Парвоздан сўнг икки кун ўтди. Москва кўчалари одамлар билан лиқ тўла. Барча фазо забткорини бирор дақиқа бўлса ҳам кўриш истагида талпинади. Минглаб кўзлар самога тикилган.

Шу ҳаяжонли дақиқаларни «зангори экран» орқали кўрганлигимиз ҳамон кўз ўнгимизда турибди. Ю. А. Гагарин тушган «Ил — 18» тайёраси Внуково тайёрагоҳига оҳиста қўнганида ҳамма одамларнинг юраги тайёра эшиги қачон очиларкин, деб ҳаприққанди. Юрий Гагарин тайёрадан тушиб келаётган дақиқаларни тасвирлаш қийин. Ўрта бўйли, кўринишидан анча абжир, қувноқ йигитни ҳамма ўз жигаридай севиб қолганди. Йиғилганлар қалбида очиқ, хўшрўй чеҳрасидаги ёқимли, жозибали табассум билан муҳрланиб қолди. Парвоз олдидан оддий кичик зобит эди. 108 дақиқа ичида у майор унвонига сазовор бўлди. Кўксини Совет Иттифоқи Қаҳрамони Олтин Юлдузи безади. У қизил поёндоз гиламдан шаҳдам қадам ташлаб, лавр дарахтининг шодалари билан безатилган минбар олдига келди-да, давлат комиссияси раисига рапорт берди:

— ...12 апрелда Шўро фазовий кемаси «Восток»да инсоният тарихида биринчи бўлиб учиш муваффақиятли амалга оширилди.

Кеманинг ҳамма асбоблари ва ускуналари пухта ва беънуқсон ишлади.

Ўзимни жуда яхши ҳис қиляпман.

Фирқамиз ва ҳукуматимизнинг ҳар қандай янги топшириғини бажаришга тайёрман.

Майор Гагарин».

БУГУН БИЗ ана шу оламшумул парвозни амалга оширришга шахсан ҳисса қўшган энг йирик шўро олими, биринчи ракета-фазовий системаларининг бош конструктори, академик С. П. Королёв айтган қуйидаги сўзларини яна бир бор эслаймиз: «Кишининг шу қадар кўп ишлар қилинди ва катта масофалар босиб ўтилди, айни маҳалда, қўлга киритилган ютуқлар ҳали нақадар оз, ҳали қилинадиган ишлар нақадар кўп демаслик ҳам мумкин эмас, деб ҳайқиргиси келади», — деган сўзларини эсга олганимизда ҳали фазогирлик олдида мисли кўрилмаган довонлар, эгалланмаган чўққилар турганлигини кўрамиз. У дунёда биринчи бўлиб фазога йўл олди. Биринчи бўлиш осон эмасди. Юрий Гагарин шўро кишисининг нақадар буюклигини, келажак сари дадил қадам ташлашини, тинчликсеварлигини оламга намойиш этди. Унинг бағри ҳам фазо сингари кенг ва мусаффо эди. У учиш учун туғилганди. Ўзининг ҳаётини тайёрасиз тасаввур қилолмасди. Шунинг учун ҳам Юрий Гагарин бўш пайти бўлдими янги-янги тайёраларга ўтириб, чексиз само қўйнида қушдай парвоз этиб, ором олишни ёқтирарди.

...Юрий Гагарин яшашни, ҳали кўплаб парвоз қилишни истарди. Унинг орзулари кўп эди. Аммо... Биринчи фазогирнинг 1968 йилнинг 27 март кунидаги навбатдаги машқ парвози фожиали тугади. Фалокат бехосдан келади, деганларидек, кутилмаган ҳалокат уни орамиздан олиб кетди. Бу ташвишли хабардан жумлаи-жаҳон титради.

Атрофи кўм-кўк ўрмон билан қопланган фазогирлар шаҳри Звезднийда бўлсангиз, бу ердаги ҳар бир нарса Юрий Гагарин номи билан боғлиқ эканлигини ҳис қиласиз. Гагарин яшаган уй, ишлаган хона, ўтқазган дарахт ва гул кўчатлари...

Шаҳарчага кираверишда Юрий Гагариннинг ўзи ва дўстлари барпо этган хиёбонда биринчи фазогирнинг бронза ҳайкали офтоб нурида ҳамиша яркираб туради. Унинг атрофида анвойи гуллар. У ердан одамлар оқими сира аримайди. Барчанинг холис нияти битта. У ҳам бўлса жаҳоннинг биринчи фазогирига битмас-туганмас ҳурмат-эҳтиромни изҳор этиш. У эса ҳамма-ҳаммани очиқ чеҳра билан кутиб олаётгандай...

Звёздний ҳар доим гавжум. Фазогирлик музейидан эса сира одам аримайди. Бу ердаги жуда кўп экспонатлар Юрий Гагарин билан боғлиқ. Дунёнинг турли мамлакатларида бўлганида унга тақдим этилган эсдалик совғалари, суратлар, китоблар...

Мана, америкалик фазогирлардан бири ўзи билан Ойда бўлган соатини музейда эсдалик учун қолдирган. Унинг остига шундай сўзлар ёзилган: «Энди келишим вақти етди, бусиз энди бўлмайди».

Музей экспонатларининг бир қисми қўшни залдан ўрин олган. У ерда Юрий Гагарин фазога илк бор парвоз қилган «Восток» кемасининг фазогир ишхонаси экспонат қилиб қўйилган. У ҳар бир кишида катта қизиқиш уйғотади.

Юранинг орзулари бисёр эди. У одамларнинг фазони ўзининг иккинчи манзилгоҳи деб билишни, уларнинг ердан бутун жаҳонни томоша қилишларини, илмий изланишлар олиб боришларини хоҳларди. Бугунги кунда Шўро фазогирлари Юрий Гагарин орзусини рўёбга чиқармоқдалар, бутун куч-ғайратларини фазони тинчлик мақсадларида фойдаланишга сарфламоқдалар. Мислсиз жасоратлар кўрсатмоқдалар. Яқинда биз ўзбек ўғлони ҳам фазогирлар сафига қабул қилинганлигини ойнаи жаҳон орқали кўрдик. Қалбимизда бир илиқлик пайдо бўлди. Қанча қанча хорижликлар фазога парвоз қилса-ю, Ўрта Осиёдан бирорта ҳам фазогир чиқмаса дердик. Мана ниҳоят бу орзу -умидларимиз шу бир икки йил ичида амалга ошса керак.

Оламга довруғ солган Юрий Гагариннинг 108 дақиқалик парвози юз берган кунга ҳам 30 йил бўлди. Шундай жасоратлар бўладики, у ҳеч қачон одамлар қалбидан, тарих саҳифасидан ўчмайди. Юрий Гагарин парвози ҳам тарихда мангу қолади.

Р. ЖАББОРОВ.

СУРАТЛАРДА: Ю. А. Гагарин қизи Лена билан. 14 апрель 1961 йил. Ю. А. Гагарин парвозининг муваффақиятли якунланганлиги ҳақида рапорт бермоқда ҳамда Қизил майдонда Москва меҳнаткашларининг митинги.

ТАСС суратлари.

ФАЗОГИР ҲАҚИДА

Инсоният Юрийнинг парвози кунини ялпи тинчлик куни сифатида нишонлаши керак.

Рекуэлл КЕНТ.

Юрий Гагариннинг парвози инсоннинг фазога қилган биринчи илмий экспедицияси бўлиб, у дунё фани тарихида янги давр очди.

Академик Нгуен ВАН ХИЕУ.

Гагарин парвози бутун инсониятнинг ютуғидир.

Кеп ЭНДЕРБИ.

Гагарин жасорати унинг ҳаёти ва тақдири — Ватан билан ҳамоҳангдир.

Виктор ГУБАРЕВ.

XX аср кундалиги

Хабарларда олам нафаси

● Қўшма Штатлар Овруподаги ўз қўшинларини дастлаб режалаштирилганига нисбатан анча кўпроқ қисқартиришни мўлжалламоқда. «Вашингтон таймс» рўзномаси Амриқо маъмуриятидаги расмий шахсларга таяниб, шу ҳақда хабар берди.

Илгарироқ Пентагон Амриқонинг Оврупо мамлакатларидаги ҳарбий контингентини 306 минг кишидан 230 минг кишига қисқартириш ниятида эканлигини эълон қилган эди. Бироқ, деб хабар қилишди ўз номлари ошкор этилишини истамаган маъмурият вакиллари, Оврупо қитъасидаги сиёсий ўзгаришлар, хусусан, Варшава шартномаси ташкилоти ҳарбий структурасининг бекор қилиниши қўшинларни анча кўпроқ қисқартириш имконини беради.

Янги режага кўра келажакда Оврупода Амриқонинг тахминан 150 минг ҳарбий хизматчиси қолиши керак.

● Манзилгоҳи номаълум, лўнда қилиб айтганда, уйсиз одамлар кечаги кунга қадар Варшавадаги бирорта ҳам поликлиникага тиббий ёрдам сўраб мурожаат қилиш имкониятига эга эмас эдилар. Варшаванинг ҳар бир ноҳиясида врач қабулига ёзилиш учун паспортда албатта прописка бўлиши шарт эди. Яқин вақтларгача маъмурлар мамлакатда уйсизлар борлигини тан олишмас, шунинг учун уларни даволаш муаммоси ҳам йўқ эди. Ваҳоланки, фақат Варшаванинг ўзида 20 мингдан зиёд уйсиз одам бор.

Сешанба куни Польша шифокорлар жамиятининг ташаббуси билан ана шу одатдан ташқари поликлиника очилди. Бу ерда ҳужжат сўрашмайди, ортиқча савол ҳам беришмайди, фақат беморнинг саломатлиги билан қизиқишади.

Поликлиника ходимлари беморларга тиббий ёрдам билан бирга маънавий мадад ҳам беришни ўз вазифалари деб биладилар. Шу муносабат билан тажрибали социологлар ва психиатрлар хизматидан фойдаланишга тўғри келди. Барча шифокорлар бу ерда жамоатчилик асосида ишлайдилар, ҳамширалар атиги чорак ставка маош олишади. Янги табобат муассасасини пул билан таъминлашга дахлдор кўпгина масалалар ҳали ҳал этилмаган. Беморларнинг стационарда даволаниши, дори-дармонлар, лаборатория тадқиқотлари учун ким ҳақ тўлаши ҳозирча ноаниқ. Ҳозирнинг ўзидаёқ маблағнинг бир қисмини шаҳар маъмурлари ажратдилар. Шифокорлар ўзларининг уйсизларга ёрдам қилиш тўғрисидаги даъватларига Польша жамиятининг барча табақалари қулоқ солади, деб умид қилишмоқда.

● «Ижтимоий тинчлик ва парламент демократиясини ҳимоя қилиш учун бирлашинг, мамлакатнинг тартибсизликлар ва вайрон бўлиш гирдобига тушишига йўл қўйманг», Болгария социалистик партиясининг раҳбарияти социалистларга ва БСП тарафдорларига, мамлакат тақдири учун қайғурувчи барча кишиларга шундай даъват билан мурожаат қилди. БСП Олий Кенгашининг Раиси Александр Лилов сешанба куни кечқурун миллий телевидение орқали ўқиган сиёсий баёнотида шундай даъват бор.

Ҳужжатда кейинги кунларда мамлакатда сиёсий кескинлик авж олганлиги муносабати билан чуқур ташвиш билдирилган. Демократик кучлар уюшмасининг энг радикал ўнг доиралари, шунингдек парламентга қарашли бўлмаган баъзи ташкилотлар дарҳол буюк халқ мажлиси тарқатиб юборилишини ва кечи билан июнь ойида янги парламент сайловини ўтказишни талаб қилдилар. Бунинг сабабларидан бири сифатида «парламентда БСП вакиллари кўпчиликни ташкил этгани учун мамлакатнинг чинакам демократик конституциясини қабул қилиб бўлмаслиги» тўғрисидаги мулоҳаза илгари сурилмоқда. Бу мулоҳаза демократик кучлар уюшмаси мувофиқлаштириш кенгашининг душанба куни бўлиб ўтган мажлисида таъкидланган эди. Бу сиёсий иттифоқнинг раҳбар идораси парламентнинг барча аъзоларини бир неча кундан кейин буюк халқ мажлисини тарк этишга даъват этди. Шу куннинг ўзида пойтахтда мухолифчилар ташкил қилган митингда ҳам шундай даъватлар янгради.

Бундай хатти-ҳаракатлар демократик кучлар уюшмаси Болгария халқининг иродасини инобатга олишни истамаётганлигидан далолат беради, ваҳоланки, халқ 10 ой муқаддам буюк халқ мажлисига ўтказилган эркин ва демократик сайловда кўпчилик овозни социалистларга берган эди, дейилади БСП раҳбариятининг баёнотида. Бу билан ислоҳотларнинг қонуний асосини яратиш ишига тўсиқ қўйилаяпти, жамиятдаги барқарорлик ва демократик ўзгаришларнинг муқаррарлиги гарови сифатидаги конституцияни тайёрлаш ва қабул қилишга тўсқинлик қилиняпти. Буюк халқ мажлиси Конституцияни қабул қилиши мумкин ва лозим. Болгария халқи уни шу мақсадда сайлаган.

(ТАСС).

Сафарнома

Оврупонинг юраги

Белгияни Ғарбий Оврупонинг юрагига қиёслаш мумкин. Аҳолиси салкам 10 миллион кишидан иборат. Дунё харитасига кўз ташласангиз кафтдаккина жой — ўттиз ярим минг квадрат километр майдон тўққиз вилоятга, улар эса мавзе ва коммуналарга бўлинган.

1830 йил 4 октябрь куни Бельгия мустақилликка эришган. Ўтган бир ярим асрдан кўпроқ вақт ичида мамлакат ўз бошидан не-не кунларни кечирмади, дейсиз. Қадим Фландрия тупроғи неча бор француз, испан, инглиз суворийларининг туёқлари остида қолди. Турли битимлар, шартномалар, давлат бошлиқларининг ўзаро аҳдлашувлари туфайли ёхуд қилич зўри, замбарак дағдағаси билан бўлиниб-бўлиниб кетди. Фландрияликлар босқинчиларга қарши курашиб чарчамадилар. Антверпен, Гент ва Брюгге каби қадимий шаҳарларнинг фуқаролари якдил, ҳамжиҳат бўлиб таловчиларни мамлакатдан қувиб чиқардилар. Аммо тинчлик узоққа чўзилмасди. Брюггенинг серҳашам иморатлари, салобатли обидалари, Антверпендаги битмас-туганмас бойликлар, Гентнинг дунёга машҳур тўқимачилик саноати, қўли гул усталари ён қўшниларига деярли уйқу бермасди. Бунинг оқибатида бир босқинчи ўрнини иккинчи босқинчи эгаллар, зулм давом этар, талончилик юришлари сира тўхтамасди.

Эндиликда буларнинг ҳаммаси мўъжазгина мамлакатнинг буюк тарихига айланиб қолди.

Бельгияликлар асосан икки тилда — фломанд (қадим нидерланд тилининг бир лаҳжаси) ва француз тилларида сўзлашадилар. Бунинг боиси шуки, кўҳна Фландрия ўлкаси узоқ вақт французлар таъсирида бўлган. 1214 йилги озодлик жангларида инглиз-герман-фломанд қўшинлари француз рицарлари томонидан шафқатсизларча қириб ташлангач, ғолиблар мамлакатда ўз тартиб-қоидаларини ўрнатдилар. Француз тили расмий муомала тилига айланди. Аммо эркесвар фломанд халқи озодлик курашини бир муддат ҳам тўхтатмадилар. 1715—1791 йиллари Австрия императори маҳаллий губернаторлар орқали мамлакатга ҳокимлик қилди. 1791 йили яна французлар келишди. Улар голландияликларни мамлакат тупроғидан қувиб чиқаришди. Оғир жафоларни бошидан кечирган халқ уларни халоскорларимиз, деб қарши олди. Халоскорлар бўлса Бельгияни Францияга қўшиб олишди. Наполеон Россиядан шармандаларча ҳайдалгач яна озодлик шабадаси эса бошлади. Фломандларнинг миллий-озодлик кураши ғалаба билан якунланди. Деярли унутила бошланган фломанд тили, фломанд урф-одатлари қайтадан тикланди. Тил миллатниг буюк мулки бўлиб қолди.

Бельгия бугунги кунда ғоят даражада ривожланган, дунёнинг энг пешқадам мамлакатларидан бири ҳисобланади. Энг муҳими шуки, ягона давлатга бирлашган валлонлар ва фломандларнинг жамики урф-одатлари, миллий рамзлари, илдизлари қадим мозийга бориб тақаладиган халқ ўйинлари, турли хил анъаналар, осори-атиқалар сақлаб қолинган. Бу юртни қадимий эҳромлар, муқаддас ибодатхоналар, салобатли саройлар ва яна замонавий музейлар, маънавий-ахлоқий қадриятлар юрти деб ҳам аташ мумкин. Буларнинг ҳаммаси миллий бойлик, миллий ифтихор, миллий ғурур ҳисобланади, кўз қорачуғидек асраб-авайланади. Уларни таъмирлашга шаҳар ва коммуналарнинг энг моҳир усталари жалб этилади.

Тошкент, Самарқанд каби Брюсселнинг ҳам қадим тарихи бор. Бизга айтишларича «Брюссель» сўзининг маъноси «ботқоқ устидаги бино» дегани экан. XII асрда бу ерда савдо йўллари ўтадиган улкан чорраҳа бўлган. Нақл қилишларича, бўлажак шаҳарнинг биринчи биноси пойдеворига қўй ва эчки терилари ёпилган экан.

Бугунги Брюссель ўша ибтидоий ўтмишни яхши эслатади. Шаҳар қиёфасида тош ўймакорлиги, тош ҳайкаллар муҳим ўрин эгаллайди. Брюсселни Оврупонинг юраги дейиш билан бирга амалдорлар, муҳожирлар, сиёсатдонлар, молиячилар, саёҳатчилар шаҳри деб ҳам аташ мумкин. Баъзи мамлакатлар бу ерда икки-учтадан ваколатхоналарга эга: иқтисодий ҳамжамиятда, қирол саройида, НАТО штаб-квартирасида. Жаҳондаги 145 та ахборот агентликларининг мухбирлари, йирик рўзнома ва ойномаларнинг вакиллари, қаерда янгилик бўлса ўша ерда ҳозиру нозир суратчилар эътиборидан бирор нарса четда қолиши мумкин эмас. Шаҳардаги 22600 дан зиёд фирма ва корхоналарнинг бир ярим мингтаси хорижликлар қўлида.

Брюссель оқшоми нақадар гўзал. Кеч соат олтилар бўлмай қоронғулик туша бошлайди. Кўчаларда ҳаракат сийраклашади. Дўкондорлар дарпардаларни туширадилар. Вазмин жимжитлик ҳукм суради. Хаёлни бўладиган садо йўқ. Шаҳар эртанги кун ташвишларини ўйлаб хаёл сураётгандек...

Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ,
(Муаллиф суратлари).

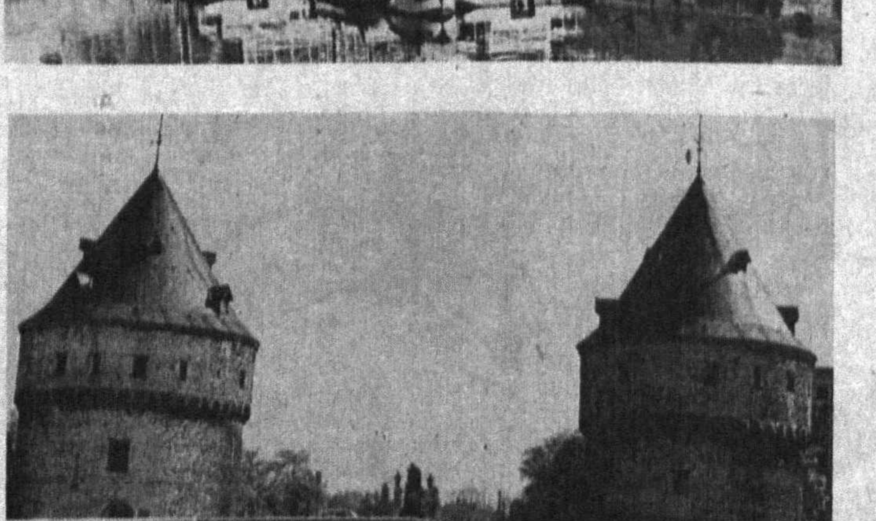

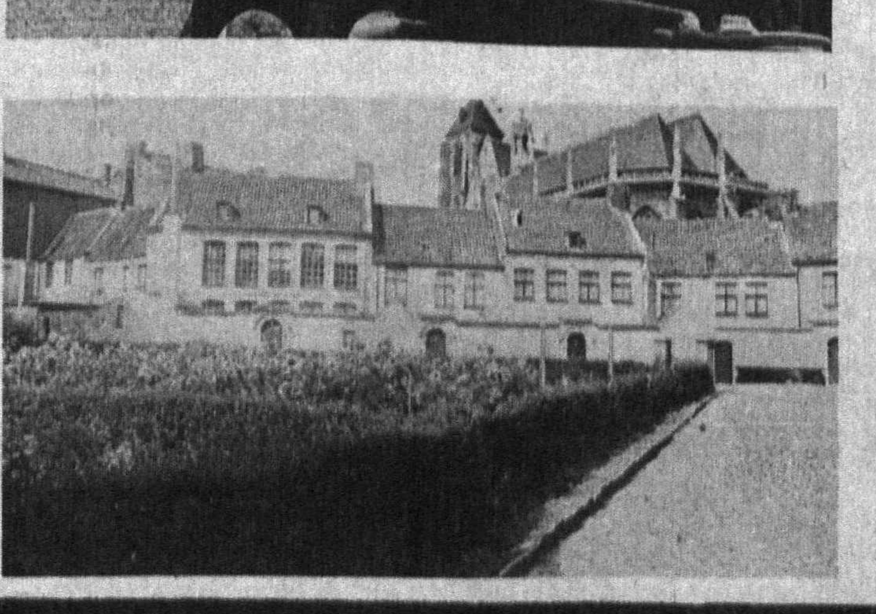

Ранг-баранг олам

ЭНГ БАДАВЛАТ КИШИ

● САЙЁРАМИЗДАГИ энг бадавлат киши кимлигини биласизми? Бруней давлатининг султони Муда Ҳассанал Болкмах Муизаддин Баддаулах жаҳонда энг бадавлат киши ҳисобланади. Унинг бойлиги 25 миллиард АҚШ долларига тенгдир.

СЕМИЗ АЁЛЛАР МУСОБАҚАСИ

● БУЭНОС - АЙРЕС шаҳрида анъанавий бақалоқ аёллар танлови ўтказилди. Мусобақада оғирлиги 150 килограммдан кам бўлмаган 60 киши иштирок этди. Рақиблар арқон тортиш, қоп ичига тушиб югуришда куч синашдилар, лекин бу мусобақа натижалари ғолиб аниқланганда эътиборга олинмасди. Танлов ниҳоясида оғирлиги 217 килограмм бўлган Мария Менидо «Энг семиз аёл» унвонига сазовор бўлди.

12,5 СОАТЛИ ФУТБОЛ

● БРИТАНИЯ учувчиларининг икки командаси Сингапурда антиқа футбол учрашуви ўтказдилар. Ўйин пайшанба куни соат 20 да бошланиб, жума куни эрталаб 8 дан 30 дақиқа ўтганда тугади. 44:38 ҳисобида якунланган бу антиқа беллашувда фақат бир футболчи ниҳоятда чарчаб қолганлиги туфайли ўйингоҳдан чиқиб кетди.

КЎЧА НОМИ ЎЗГАРДИ

● ИТАЛИЯНИНГ кичкинагина Монтередио шаҳри раҳбарлари кўчалардан бирига эр-хотин Де Вита ҳамда Лил Ашесон Уэллис номини қўйишди. Улар 1922 йили бугунги кунда ҳам машҳур «Ридерс дайд жест» ойномаси ташкилотчилари бўлишган. Шуниси қизиқки, бу шаҳардаги барча кўчалар Италия ва хорижлик таниқли ношириар номига қўйилган.

Ранг-баранг олам

Табиатни муҳофаза қилиш

Зиёвуддин АКРОМОВ.

Шўро давлати ташкил топгандан бери турли даврларда олимларга ҳар хил йўллар, айниқса, фирқа йўли билан қарши кураш, уларнинг обрўсини тўкиш ҳаттоки қамашларининг гувоҳимиз.

Бу фикримизни тасдиқлашга дунё аҳамиятига молик академик Николай Иванович Вавиловнинг (1887-1943) оғир ҳаёти ва унинг қамоқхонада вафот этиши яққол мисол бўлади.

Ўзбекистонда 1930-1980 йиллар биринчи ярмида олимлар, шоирлар, адиблар бошига тушган азоб-уқубатлар тўғрисида кўплаб мақолалар рўзномалар саҳифаларида чоп этилган. Лекин, яқинда «Ёш ленинчи»» рўзномаси саҳифаларида академик Восил Қобулов ва ССЖИ халқ депутати академик Эркин Юсупов ёзган мақолаларни ўқиб кўзим ёшга тўлди. Чунки мақолаларда нафақат жумҳуриятимизда балки мамлакатимизда ўзларининг чуқур мазмунига эга бўлган ишлари билан илмий мактаб яратган, кадрлар тайёрлаш борасида хизматлари мақтовга сазовор бўлган иккала олим бошига тушган туҳматлар, бўҳтонлар, сарсонлик-саргардонликлар ёзилган эди. Иккала олим жумҳуриятимизнинг турли маҳкамаларига йиллаб қатнаб тушунтириш хати ёзиш билан овора бўлишган. Ҳозирда ҳам улар эркин ижодий иш билан шуғулланишяпти, дейишга вақт эрта.

Ўзбекистон Фанлар академиясининг собиқ Президенти марҳум академик Ҳабиб Муҳамедович Абдуллаев жумҳурият раҳбарияти томонидан бошига тушган туҳматлар азоб-уқубатлар натижасида касалманд бўлиб, 50 ёшда дунёдан ўтди. Жумҳуриятимиз заминидан тонналаб олинаётган олтинларда Ҳабиб аканинг ҳам катта улуши бор. Чунки олтин, кумуш, вольфрам ва бошқа рангли металл, руда конларини очиш ҳурматли Абдуллаев яратган назарий билимга асосланган.

Олимлар, шоирлар, адибларга муносабат тўғрисида очиғини айтиш керакки, кўпинча уларни тириклигида танқид қилиш, азоб бериш, обрўсини тўкиш ва улар вафот этишгандан сўнг эъзозлаш одат тусига кириб қолди. Ҳурматли адибларимиз Абдулла Қодирий, Ойбек домла, академиклар Ҳабиб Абдуллаев, Ғани Мавлонов шулар жумласидандир.

Қайта қуриш йилларида ёшлар ўртасида олимликка қизиқиш сезиларли равишда сусайди. Жумладан, Ўзбекистон илмий ташкилотлари ва олий ўқув юртларида аспирантлар сони 1980 йилда 3311 нафарни ташкил қилган бўлса ,1985 йилда 3214 ва 1989 йил охирида 3026 нафар яъни сезиларли равишда камайиб қолган.

Бунинг олдини олиш керак, чунки бу йўналиш давом этса, олимлар қаторини тўлдириш кейинчалик қийин бўлади. Сўнгги йилларда аҳоли сонига нисбатан олимларни кўпайиш суръати ҳам жумҳуриятда орқада қолмоқда. 1989 йил маълумотига кўра ҳар 10 минг кишига Ўзбекистонда 9,9 олим (фан номзоди ва фан доктори) тўғри келса, Гуржистонда 29, Арманистонда — 25 нафар тўғри келади.

Кўрсатилган рақамлар жумҳурият Навоий йилидан бошлаб илмий кадрлар тайёрлашни жадаллаштиришни, уларни моддий жиҳатдан рағбатлантириш чораларини кучайтиришни тақозо қилади. Акс ҳолда илм соҳасига нисбатан эътиборсизлик иқтисодий ва ижтимоий соҳалардаги қолоқликни кўпайтиради.

> Чун қуруди сув, қуруди
> боғ ҳам,
> Қолмади гул, гул неки,
> япроғ ҳам.
> Боғу саро барча бўлуб
> ерга туз,
> Зулму тамаъ бўлди вале
> бирга юз.
> (НАВОИЙ).

Алишер Навоий бутун умрини табиатни ҳимоя қилишга бағишлади, десак хато қилмаймиз. Инсон табиатга зулм ўтказса ўзи ҳам бирга ҳалок бўлади, деган сўзлар Навоийга тегишлидир. Маълумки инсоният олами шу табиат бағрида вужудга келди, ривожланди. Бинобарин инсон табиатнинг онгли маҳсулидир. Ибтидоий даврда қандай бўлса ҳозирда ҳам инсоният ўзининг яшаши учун керак бўлган ҳамма маҳсулотларни табиатдан олади. Табиатсиз саноат ҳам йўқ, қишлоқ хўжалиги ҳам, транспорт ҳам, қолаверса ҳаётнинг ўзи ҳам йўқ.

Ибтидоий даврда инсоният тушунмасдан, деярли онгсиз равишда табиатга зулм ўтказган бўлса ҳозирги даврда меҳнат фаолиятимизнинг салбий оқибатларини кўриб, тушуниб, онгли равишда табиатга зарба бермоқдамиз. Ибтидоий даврда одам ниҳоятда кам эди, уларнинг сони минглаб ўлчанар эди. Шу сабабли улар овчилик қилгани билан ёввойи ҳайвонлар деярли камаймаган, бошпана қуриш ва олов ёқиш учун кесилган дарахтлар ўрмонлар майдонини камайтирмаган, сувларга саноат чиқиндилари ташланмаган, чунки завод, фабрикалар бўлмаган. Ҳозирда эса дунё аҳолиси минглаб, миллионлаб эмас миллиардлаб ўлчанади. 1991 йил маълумотига кўра дунё аҳолисининг сони салкам 5,3 миллиардга етди.

Табиатни муҳофаза қилиш борасида капитализм ёмон, уларда табиатга ваҳшийларча муносабатда бўлади, социализмда эса онгли, режали равишда яхши бўлади, деб бизларга уқтириб келганлари ёлғонлиги энди ҳаммамизга ойнадек равшан. Минглаб шаҳарлар, заводлар, фабрикалардан чиқаётган чиқинди заҳарли моддалар океанлар, денгизлар, дарёлар, кўлларнинг сувини мунтазам равишда булғаб келмоқда. Йилдан йилга ўзимиз яшаб турган муҳитдаги ерни, сувни, ҳавони ифлослашимиз тезлашмоқда: ўрмонлар ўрнида чўллар, обод воҳалар ўрнида қум саҳроларини вужудга келиши, табиий ҳайвонларни қирилиши, қазилма бойликлар заҳирасини камайиши узлуксиз равишда жадаллашмоқда. Биргина Орол денгизини ўзимиз гувоҳлигимизда онгли равишда қисқа муддатда қуритилиши табиатни муҳофаза қилиш борасидаги хатоларимизни дунёга ёйди. Ҳозиргача давом этиб келаётган капитализмни табиатга муносабатини танқид қилиш ўрнига ўша тузумдаги айрим давлатлар чунончи Швеция, Норвегия, Финляндия, Япония ва бошқаларини табиатни муҳофаза қилишда эришган ютуқларидан ўзимизда кенг фойдалансак мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Алишер Навоий яшаган ва ижод қилган ҳудудда табиат инъомларидан фойдаланишда савоб ва гуноҳ деган тушунчалар бўлган. Ариқ қазиб, сув чиқариб эл-юртни оби-ҳаёт билан таъминлаш савоб ҳисобланган. Навоий ташаббуси ва шахсан иштирокида ўнлаб каналлар қазилган, ҳовузлар, қудуқлар, сардобалар барпо қилинган. Савдо-карвон йўлларида қурилган ҳовуз ва сардобалардан ҳозиргача халқ фойдаланади. Сувни исроф қилиш, нонни исроф қилгандек гуноҳ бўлган. Оқар суви ҳам, ҳовуз, сардоба сувини сақлаш ҳам савоб, ҳам ҳамма учун фарз бўлган. Сувга бўлган ҳурмат яқин йилларгача давом этиб келган. Раҳматли отамиз сувга тупурсанг гуноҳга ботасан, ҳовлини ариқ томонга эмас ариқ лабидан тескари томонга супуриш кераклигини, ҳовузни ва ариқларни вақти-вақтида тозалашни насиҳат қилар эдилар ҳамда ўзлари шу насиҳатларини амалда кўрсатар эдилар. Ҳозирчи, ҳовли ва кўча ахлати ариққа супурилади. Чирчиқ дарёси, ундан бошлаб қазилган каналлар устига қурилган беҳисоб ҳожатхоналарни кўриб албатта кўнглимиз ранжийди, эгаларига лаънатлар айтгинг келади.

Узоққа бормай фақат ўзимизнинг Ўзбекистонни қайси вилоятларида ёки қайси ноҳиясида зилол сувлар оқадиган, аксингиз кўринадиган ариқларни кўриш мумкин! Ёшлигимизда сигир боқиб юрганда ўзимиз билан қотган нон олиб кетар эдик. Уни хоҳлаган ариқда оқизиб, ивитиб роҳатланиб истеъмол қилардик. Эндичи, ўша ариқлардан нон эмас сувининг ифлослигидан ҳаттоки оёқни солишга ҳазар қиламиз.

Марҳум Ойбек домланинг «Навоий» романида бир таъсирли жойи бор: Навоий Ҳирот атрофидаги боғлардан бирида қисқа муддатда яшаб чайласимон бошпана қурадилар. Кўчиб кетиш вақти келганда қарасалар чайла устига мусича тухум қўйиб бола очибди. Шунда мусича болаларини учирма қилиб олиб кетмагунча чайлани бузмаслик ва мусича болаларига озор бермасликни топширадилар.

Ҳозирчи, паррандани боласи билан бирга онасини ҳам қириб юборишади. Бир томондан қушларга бўлган гуноҳ ишларни ёшлар ўртасида кўпайиши, иккинчи томондан ҳавони, сувни булғаниши сабабли Тошкент ва унинг атрофида кўп йиллардан бери булбул, қарқуноқ, қизилиштон, ғуррак каби чиройли қушларни кўрмаймиз ва уларнинг сайроғини эшитмаймиз. Бу қушлар ўрнини сўнгги йилларда четдан келган йиртқич олақанот, деб аталмиш қушлар эгаллади. Олдин яшаган қушларни кўриб овозини эшитиб роҳатланиб дам олсак, энди олақанот қушидан қутилиш чорасини топа олмаймиз. Сувни, ҳавони ошиғича булғаниши, санитария ҳолатидаги етишмовчиликлар ва бошқа иқтисодий, ижтимоий сабаблар натижасида турли хил касалликлар, айниқса, болалар ўртасида ўлим кўпаймоқда. Мамлакатимизда ҳар йили туғилган мингта боладан бир ёшгача 25 та, жумҳуриятимизда 44 таси, Қорақалпоғистоннинг айрим ноҳияларида 70-80 таси нобуд бўлмоқда. Японияда эса атиги 4-5 бола нобуд бўлмоқда.

Навоийга хос бўлган олижаноб хусусиятлардан бири ҳар бир муаммони оқилона ҳал қилинишидир. Табиат имкониятларидан фойдаланишда Навоий ва унинг замондошлари омилкорлик ва тежамкорликка риоя қилишган. Биз ҳам шу йўсинда фаолият кўрсатсак, албатта ижобий натижаларга эришишимиз мумкин.

Табиатни муҳофаза қилиш самарасини оширишнинг асосий йўлларидан бири халқни табиатга муҳаббатини оширишдир. Табиатдаги манзаралар, сувлар, ўрмонлар, адирлар, тоғлар, қирлар ўзига хос гўзалликка эга, уларни кўриш, севиш учун ҳаммада ҳам қобилият бор. Шу қобилиятни ишга туширишимиз учун тарғибот ишларини кенгайтириш яхши натижа беради.

Табиатни муҳофаза қилишда ёшлар, қариялар, зиёлилар, оддий меҳнаткашлар, раҳбарлар ҳамма-ҳамма иштирок этиши керак. Айниқса, ёшларга эътиборни кучайтирайлик. Йилдагидек кўчат экиш фасли бошланди. Ҳамма мактабларда албатта мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтқазилади. Бу кўчатларни ярмидан кўпи қаровсиз ҳолда қолиб, кузгача қуриб кетади. Шунга кўра Навоий йилида экилган дарахт кўчатига ҳар бир ўқувчи тахтачага «1991 йил Навоий йилида» ўтқазилгани ва ким ўтқазгани ёзиб илиб қўйса ўқувчини ўзи ҳам Навоий йилига ҳисса қўшдим, деб мағрурланиб юради. Ўқувчи ўтқазган кўчатини қуритмасдан йил охиригача тагини чопиб, сув қуйиб қараб туриши керак. Агар 1-чи синф ўқувчиси бўлса мактабни битиргунча мевали дарахт ҳосилга киради, манзарали дарахт бўлса соя берадиган бўлади. Йил охиригача кўчатни қуритмаган ўқувчиларни Навоий китоби билан рағбатлантириш янада яхши натижа беради. Навоий йилида экилган дарахтлар бора-бора мевали боғларга айланади.

Қишлоқ мактабларининг ҳаммасида деҳқончилик қиладиган, тажриба ўтказадиган ерлари бор. Ўша ерларга ҳам экин экиш, парвариш қилиш, ҳосил йиғишни Навоий йили билан боғлаш керак. Ўқувчилар, Навоий йилида қовун ёки помидор экиб катта ҳосил олганларини ўзларидан кейинги синфларда, жамоат орасида мағрурланиб гапириб юрадилар. Ҳар бир мактабга, мактаб ўқитувчилари ва ўқувчилари хоналарда тувакларда ўстирилаётган ранг-баранг анвойи гулларни кўриб кўзингиз қувониб, табиатингиз равшан бўлади.

Хуллас, ҳар бир мактабда Навоий йили узоқ давр ўқишда, маданиятда, ахлоқда, озодагарчиликда эсда қоларли бўлгани кўриниб, сезилиб турса мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Ҳамма олийгоҳларнинг ҳовлиси, айримларининг боғи бор. Афсуски улардан кўпинча самарали фойдаланилмайди. Мевали дарахтлар ўрнига манзарали ҳосилсиз дарахтлар ўтқазилган. Агарда Тошкент дорилфунуни ва политехника олий билимгоҳини орқа томонидаги боғига қарасангиз ранжиб кетасиз. Чунки, серҳосил узум берувчи токлар кесилмаган, мева дарахтлари қаровсиз, буталмаган, таглари чопилмаган, вақтида сув берилмайди, ҳамма томонда ахлат уюмлари. Иккала олийгоҳда ҳам куч кўп, талаба кўп. Агарда ҳар бир талаба икки ойни ҳар бир ҳафтасида бир соат вақтни ободончиликка сарфласа боғлар бўстонга айланиб кетар эди. Олдинги йиллар қолиб кетган бу ишлар Навоий йилида амалга ошса яхши бўлур эди.

Жумҳуриятимиз шаҳар ва қишлоқларидаги ҳамма истироҳат боғлари, касалхоналар, дам олиш масканларидаги боғлар Навоий йилида парваришланиб ўзгача манзара ҳосил қилиши керак. Бу борада таҳсинга сазовор ибратли боғ яратилган. Хива шаҳрига яқин жойда улуғ ғазалхон шоир Огаҳий қўли билан ўтқазилган дарахтлар қуриб, кесилиб фақат бир түп тут қолган экан. Уни ҳам шохлари синиб, қаровсиз аҳволдалигини кекса қариялардан эшитиб ҳурматли шоир ва адиб Эркин Самандаров ўша дарахтни сақлашга ва кўпчилик билан боғ яратиб Огаҳий номини абадийлаштиришга бел боғлаган. Кўп ўтмай, сақланган дарахт атрофидаги жамоа хўжалигидан олинган ерда катта боғ-роғ ташкил қилинди. Энди бу Огаҳий боғи эзгулик учун хизмат қилмоқда.

Наҳотки Чўлпон, Ҳамза Ҳакимзода, Абдулла Қодирий, Усмон Носир, Ойбек, Ғофур Ғулом, Аброр Ҳидоятов, Олим Хўжаев, Миртемир, Шайхзода, ва Шукур Бурхонни ўтқазган ёки қўли теккан дарахт топилмаса? Навоий йилида ул мўътабар зотларни ҳаммасини хотираси учун «Бойкўнғир»да космонавтлар ташкил қилган боғга ўхшаш Тошкент, Самарқанд каби шаҳарларда бўстон яратилса мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Табиатнинг тили йўқ, демак у соқов экан деб, Навоий сўзи билан айтганда, унга зулм ўтказсак эртами-индин ўзимиз азобини тортамиз. Инсониятнинг зулми нақадар кўп бўлганидан табиат ўзини ўзи тиклаш қобилиятини кўп жойларда йўқотган. Энди у ўзи етказган онгли маҳсули — инсонлар ёрдамига муҳтож. Навоий сингари, унинг ворислари бизлар ҳам табиат муҳтожлигига лаббай, деб ёрдамимизни аямайлик.

Она тили тўғрисида

> Тилга эътибор — элга эътибор.
> (НАВОИЙ).

Ҳазрат Алишер Навоий ўзбек классик адабиётининг бобо калони бўлиш билан бирга ўзбек адабий тилининг ҳам асосчисидир. Навоий ўзбек тилимизни улуғлади, унинг ранг-баранг қирраларига сайқал бериб, ҳаётга татбиқ этди.

Асрлар оша тилимиз тараққиётида ўзгаришлар кўп бўлди. Лекин, бир неча минг йиллик тарихга эга бўлган ўзбек халқи бир неча бор давлат тузиб бирор марта ҳам узоқроқ муддатда давлатни соф ўзбек тилида бошқармаган. Шу сабабли Совет Иттифоқи даврида 1924 йилда Ўзбекистон жумҳуриятининг ташкил топиши халқимизга қувонч келтирди. Ўзбекистон жумҳуриятининг биринчи марта она тилида бошқариш имкони яратилди. Афсуски, бу қувончлар узоқ давом этмади. 1930 йилларда араб алифбосидаги ўқиш ва ёзишлар икки марта ўзгартирилиб олдин лотинча алифбога, сўнгра бир неча йилдан кейин славянларнинг алифбосида ёзиш ва ўқишга ўтилди. Бу ислоҳотлар натижасида халқимиз ёппасига тарихини ўқиш ва билишдан маҳрум бўлди. Чунки, ўн минглаб китобларда баён этилган тарихимиз, тараққиётимиз, маданиятимиз, миллий анъаналаримиз араб алифбосида ёзилган ва чоп этилган. Шу боисдан тарихимиз ҳанузгача тўла ёритилгани йўқ. Устига-устак шахсга сиғиниш йилларида ўзбек халқи дунёга келтирган ва жаҳон илми ва маданиятига, тараққиётига арзигулик даражада ҳисса қўшган алломалар камситилди, уларни халқ назаридан четлатишга ҳаракат қилинди. Бу воқеалар тасодифан бўлган эмас. Ўйлаб, билиб Сталин ва маҳаллий лаганбардорлар томонидан ленинча миллий сиёсатга қарши олиб борилган сиёсатнинг оқибатидир. Бу сиёсат натижасида раҳбар ташкилотларда, завод ва фабрикаларда иш юритиш, секин-аста рус тилида олиб бориладиган бўлди. Улуғ Ватан уруши ғалабасидан сўнгги йилларда иш юритиш саноат корхоналари билан бирга ёппасига жамоат ва давлат хўжаликларида, олий ўқув юртларида рус тилига айлантирилди. Шундай қилиб ўзбек тили оила, бозор ва кўча тили бўлиб қолди. Тилимизни йўқотиш виждонимизни, миллатимизни йўқотишдан иборат жараён эди.

Бахтимизга демократия, ошкоралик йиллари бошланиб, эркин она тилида гапириш учун имкон яратилди. 1989 йил ўзбек тилига давлат тили мақоми берилиши ўзбек халқини узоқ йиллардан бери тил эркинлиги борасидаги орзуларининг рўёбга чиқиши бўлди. Ўзбек тилига жумҳуриятда давлат тили мақоми бериш йилида тилни тарғиб қилиш борасида тилшунослар, шоирлар, олимлар катта хизмат қилишди. Қарор чиққандан кейин тил тўғрисида мақолалар рўзнома ва ойнома саҳифаларида кам чоп этиладиган бўлиб қолди. Тил ҳақидаги қонунни ҳаётга татбиқ этишда жуда сусткашликка йўл қўйилмоқда. Саноат корхоналари, қишлоқ хўжалик, маданий муассасалар, кўп раҳбар ташкилотларда иш юритиш ҳанузгача асосан рус тилида олиб борилмоқда.

Ўзи ўзбек бўлиб она тилини чала-чулпа гапирадиган зиёлилар, раҳбарлар тез-тез учрайди. Она тилида ёзишни уддалай олмай рус тилида ёзадиган ва фикрини рус тилида гапириб тушунтирадиган зиёлилар ҳозирча орамизда кўпчиликни ташкил қилади.

Мен рус тилига қарши эмасман, аксинча, мен рус тили тарғиботчисиман. Рус тилини билиш барча соҳаларда ишлайдиган хизматчилар, зиёлилар, раҳбарлар учун шарт. Рус тили Совет Иттифоқи халқлари билан иқтисодий, маданий алоқаларимизни ривожлантиришнинг асосий воситасидир. Рус тилини билиш ҳозирги ва келажак тараққиётимиз учун етарли эмас, чунки жумҳуриятимизни мустақил давлат деб қарор қабул қилиниши муносабати натижасида ажнабий мамлакатлар билан савдо, иқтисодий, маданий алоқаларни кенг тарзда тараққий эттиришга имкон яратилди. Шунга бинoан рус тили билан бир қаторда дунё миқёсида қабул қилинган инглиз, француз, немис, араб, хитой каби тиллардан бирини ўрганишимиз мақсадга мувофиқдир. Рус тили ва ажнабий тилни тўла-тўкис билишимиз Ўзбекистонда олиб борилаётган илмий, иқтисодий, ижтимоий ишларни Иттифоқда ва дунёда мавқеини янада кўтаради.

Ўзбек тилини ҳаётга татбиқ этишда тилшуносларга қараб ўтирмасдан ҳамма халқимиз ижодий меҳнат қилиб намуна кўрсатишлари лозим. Тилшунослар айрим муаммоларга бағишланган мунозараларни ҳал қилинишини тезлаштириб халқимизга тилни ўрганишда тегишли луғатлар, қўлланмалар янада кўпроқ тайёрласалар мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Тилни ўрганишда ойнаи жаҳон ва овозингорнинг аҳамияти катта. Биз сўзлаш, айрим сўзларни талаффуз қилишни дикторлардан, мутахассислардан ўрганамиз. Афсуски, ойнаи жаҳонда спорт ўйинларини шарҳловчилар, айрим зиёлилар, раҳбар ташкилотларнинг вакиллари, хизматчилар гапирганда ўзбекча сўзлардан етарли даражада фойдалана олмайдилар. Ҳаттоки дикторлар русча сўзларни алмаштириб юборадилар.

Гапиришга келганда овозингор орқали сўзлаш осонроқ, чунки унда олдиндан тайёрланган ёзув ўқилади. Лекин, муҳаррирлар лоқайдлиги сабабли унда ҳам хато, камчиликларга йўл қўйилади. Жумладан, эрталабки бадан тарбия машқини ўргатувчи Мадинахон Мухторованинг ижросида кўрайлик. Саломдан сўнг гимнастика машқини бошлаймиз, деб айтадилар. Гимнастика сўзининг мазмунини тўла ифода эттирадиган бадан тарбия сўзи борку! Яна мусиқа ўрнига музика сўзини ишлатадилар.

Бадан тарбия машқларига жўр қилиб чалинаётган куйларни эшитиб кўнглингиз ранжийди; чунки, нима чалинаётганини тушуниб ололмайсиз. Ўзбек халқини бой мусиқа жавонидан ҳар қандай бадан тарбия машқига жўр бўладиган ёқимли куйларни топиш мумкин. Бунга фақат қунт керак, талабчанлик керак.

Бадан тарбия машқи унга жўр қилиниб чалинадиган мусиқа садолари билан уйғунлашганда кишига завқ бағишлашини эшиттиришни ташкил қилувчилар тушунишлари керак.

Тил борасидаги илмий рисолаларда, дарсликларда, қўлланмаларда, кўрсатувларда камчиликлар етарли даражада мавжуд.

Умид қиламизки, ҳазрат Алишер Навоий йилида бу улуғ зотнинг ворислари бўлмиш тилшунослар тилимизни янада серқиррали ва жозибали бўлиши йўлида куч ва ғайратларини аямайдилар.

(Охири. Боши ўтган сонда).

Номлар, атамалар

Навоий замонида адолат қай даражада бўлишдан қатъи назар шаҳар, қишлоқ, маҳалла; кўча, одамларнинг отини белгилашда маълум қоидага риоя қилинган. Шаҳар, қишлоқлар, кўчалар номини белгилашда албатта тарихий тараққиётга, хўжаликнинг ихтисослашишига катта эътибор берилган.

Шарқ мамлакатларида жойлашган шаҳарлар, шу жумладан Тошкент, Кобул, Деҳли ва бошқаларига борсангиз аҳолини касбкорлигига қараб кўча ва маҳаллаларни белгилашган.

Янги туғилган фарзандларга китобий, бинобарин маълум мазмунга эга ном беришган. Кўпинча улуғ алломалар, халқ қаҳрамонларининг номини бериш одат тусига кирган. Шу сабабли Алишер, Улуғбек, Бобур, Хондамир номли кишиларни ҳозир ҳам тез-тез учратамиз.

Лекин жумҳуриятимизда, ҳаттоки Москвада ҳам шахсга сиғиниш ва турғунлик йилларида шаҳар, майдон, кўча, олийгоҳ, мактаб, завод ва фабрикаларга ном беришда катта хатоликларга йўл қўйилди. Ошкоралик шарофати натижасида номларни адолатли ҳал қилиш вақти келди. Бу борада, хўжандликлар, бишкекликлар, самаралиқлардан ўрнак олиб Навоий йилида шаҳарлар ва қишлоқлар, жамоа ва давлат хўжаликлари, майдонлар, хиёбонлар, кўчалар, корхоналар, мактабларнинг номларини аниқлашни жадаллаштириш лозим. Уларни тарихий тараққиётимиз, қадриятимиз, миллий анъаналаримизни ҳисобга олган ҳолда ўзгартириш мақсадга мувофиқдир. Бу борада тегишли раҳбарият маҳкамаларида олиб борилаётган ишлар жуда сусткашлик билан амалга оширилмоқда. Тегишли жойларнинг номларини ўзгартиришда, андиша, қўрқоқликни йиғиштириб дадил бўлишини хоҳлардим.

Яқинда ойнаи жаҳон орқали Жарқўрғон ноҳияси Коммунизм номли жамоа хўжалигида ҳазрат Навоийга ўрнатилган ҳайкалнинг очилиш маросимига бағишланган тантана кўрсатилди. Бу тўғридаги хабар «Совет Ўзбекистони» рўзномасининг 1991 йил 16 февраль сонида эълон қилинди. Навоийга ҳайкал ўрнатиш жуда яхши бўлган, бундай тадбирларни ижтимоий, тарбиявий аҳамияти беқиёс. Бу ахборотдан менга таъсир қилган жойи шундаки Навоий ҳайкалини ўрнатишга журъат қилган жамоа ва ноҳия раҳбарлари нега жамоа хўжалигининг номини Навоий номига ўзгартира олмаганлар? Коммунизмнинг биринчи босқичи — социализмни мамлакатимизда 74 йилда барпо қилинганини тўғрисидаги рўй-рост сўзни ҳозиргача бирорта раҳбар ёки олим айтиб уни тасдиқлагани йўқ. Бинобарин ҳанузгача «социализм»нинг ижодкорлари фараз қилгандек қурилган эмас экан, «Коммунизм» тўғрисида қандай мулоҳаза бўлиши мумкин? Шунга кўра жарқўрғонликлар Коммунизм номидаги жамоа хўжалигини Навоий номига алмаштирсалар тўғри иш қилган бўлур эдилар.

Маълумки Асака кўп асрлик ўзига хос тарихга эга бўлган қадимий шаҳар. Навоий яшаган даврда ҳам Асака бўлган. Лекин, айрим раҳбар шахсларнинг фаолияти натижасида Асака «Ленинск» номи билан алмаштирилган. Албатта бунинг натижасида Лениннинг обрўси ошган бўлмаса керак. Умуман олганда ҳар бир вилоятда, шаҳарда Ленин номи билан аталган хўжаликлар, корхоналар, мактаблар ва бошқа ташкилотлар кўп. Ленинга қўйилган ҳайкалларни сонсиз-саноқсиз жойларда кўриш мумкин. Наманган шаҳри Пушкин номли боғнинг олдидаги марказий майдонда Ленинга қўйилган салобатли ҳайкал, унинг тагида байрамларда раҳбарлар туриши учун минбар мавжуд. Шу ҳайкалнинг ўзи Ленинга бўлган яхши ҳурматни намойиш қилиб турибди. Шу билан бирга истироҳат боғида ва уни атрофидаги жойларда ва кўчаларда яна Ленинга қўйилган 6 та ҳайкални учратамиз. Уларнинг айримлари ганчдан ясалган бюстлар бўлиб, эътибордан четда. Ҳеч қандай кишининг табиатига таъсири йўқ. Нима учун Ленинни «будда»га айлантириб, кўп жойларда унинг кўримсиз ҳайкалларини қўйганмиз? Бундай фаолиятимиз билан Лениннинг васиятларини амалга ошира олмаймиз. Бунинг ўрнига иқтисодий ва маданий ҳаётимизни яхшилашга қаратилган ишлар устида кўпроқ ўйласак, кўримсиз ҳайкалларни ўрнатишга сарфланадиган маблағларни аҳоли турмушини яхшилашга сарфласак Ленин руҳи биздан хурсанд бўлур эди.

Тошкентнинг эски шаҳар қисмида Чиғатой кўчаси мавжуд бўлиб камида минг йиллик тарихга эга. Кўчада кўзга ташланадиган бирорта кўркам майдон йўқ, қинғир-қийшиқ жойлари кўп. Бундан 10 йиллар чамаси илгари бу ном кимгадир ёқмай қолди ва кўчанинг номини Фаробий хиёбони деб ўзгартиришди. Наҳотки Тошкентда улуғ файласуф, мутафаккир, олим Фаробий номига қўйишга тузукроқ, хиёбон деса арзийдиган кўча топилмаса! Чиғатой эса ўз номи билан қолгани маъқул. Шу Чиғатой кўчага туташган Аллон кўчаси мавжуд. Мен шу жойда туғилганман. Бу ном ҳам кимгадир ёқмай уни «Сберкасса» кўчаси деб алмаштиришган. Менга қаерда туғилгансан деб сўрашса «Сберкасса»да деб жавоб берсам кулишади, холос.

Жумҳуриятимизда атамалар, номлар тўғрисида чалкашликлар жуда кўп. Булар онгимиз, дадиллигимиз етарли бўлмагани, «манқурт» сингари итоаткорлигимизнинг оқибатидир.

Хатарли итоаткорликдан қутилиб мамлакатимизда вужудга келган демократия ва ошкоралик шарофатида эркин яшаш, баракали меҳнат қилиш йўлларини бизларга шоирлар, мухбирлар, айрим олимлар кўрсатишмоқда. Уларга катта раҳмат. Лекин «олма пиш оғзимга туш» қабилида шоирларни даъватига томошабин бўлиб ўтираверсак халқимиз олий мақсадларга эриша олмайди. Ҳақиқий мустақиллик эса ҳамма меҳнаткаш халқимиз ва зиёлилар бирлашиб, бир елкадан бош чиқаришларини тақозо қилади. Иғвогарларга қулоқ солмай, ҳаммамиз бирлашиш орқали бузилган тарихимизни ва миллий анъаналарни тиклашимиз мумкин, бинобарин номларни қўйишдаги чалкашликларни тартибга солишимиз мумкин. Бу савоб тадбирларни Навоий йилида жадаллаштириш мақсадга мувофиқ бўлур эди.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ЎЗБЕКИСТОН ССЖ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ШАҲАР ХАЛҚ ТАЪЛИМИ
БОШ БОШҚАРМАСИ

2-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

ЯНГИ ЎҚУВ ЙИЛИ УЧУН

Ўқувчилар қабул қилади

Билим юрти ўрта маълумотли фотонабор электрон қурилмаларида ишловчи оператор, мусаҳҳиҳ-ҳарф терувчи, офсет босма матбаачилари, линотипчи, ҳарф терувчи, матбаачи ва муқовачиларни тайёрлайди.

БИЛИМ ЮРТИГА 9—11-синфни тамомлаган 15—18 ЁШДАГИ ЎҒИЛ ВА ҚИЗ БОЛАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

9-синф маълумотига эга бўлганлар уч йил, тажриба гуруҳларига қабул қилинганлар 2 йил ўқишади ва тўлиқ ўрта маълумот ва касб олганликлари тўғрисида ҳужжат оладилар.

Билим юртига қабул қилинганлар бепул кийим-бош ва 3 маҳал иссиқ овқат билан таъминланадилар.

11-синфни битирганлар учун ўқиш муддати 10 ой бўлиб, 39 сўм миқдорида стипендия билан таъминланадилар. Билим юрти ўзининг устахонасига эга. Ишлаб чиқариш таълими даврида ўқувчиларга иш ҳақининг 50 фоизи тўланади.

Билим юртини имтиёзли диплом билан тамомлаганлар Москва ва Львов полиграфия олий билимгоҳларига, Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат олий билимгоҳининг полиграфия бўлимига ўқишга юбориладилар.

БИЛИМ ЮРТИНИ УЧ БАҲОЛАРСИЗ ТУГАТГАНЛАР ИМТИҲОНСИЗ ТОШКЕНТ ПОЛИГРАФИЯ ТЕХНИКУМИГА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИЛАР.

ЎҚИШ МУДДАТИ УЗЛУКСИЗ МЕҲНАТ ФАОЛИЯТИГА КИРАДИ.

МАШҒУЛОТЛАР ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДА ОЛИБ БОРИЛАДИ.

Зарурий ҳолларда — ётоқхонадан жой берилади.

ЎҚИШ — 1 СЕНТЯБРДА БОШЛАНАДИ.

Қуйидаги ҳужжатлар топширилади: билим юрти директори номига ариза, таржимаи ҳоли, туғилганлиги тўғрисидаги гувоҳнома ёки паспорт (асли), маълумоти ҳақида гувоҳнома (асли), 6 дона фотосурат (3х4 см.).

Манзилгоҳимиз: Тошкент шаҳри, Чилонзор ноҳияси, Нурхон кўчаси, 21-уй. Метронинг «СССР 50 йиллиги» бекати.

МЕҲНАТ ҚИЗИЛ БАЙРОҚ ОРДЕНЛИ ТОШКЕНТ
«ҚИЗИЛ ТОНГ» ТИКУВЧИЛИК ИШЛАБ ЧИҚАРИШ
БИРЛАШМАСИ БАЗАСИДАГИ

48-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

аёллар, эркаклар ва болаларнинг устки кийимларини тикиш бўйича моҳир чевар бўлиб етишиш истагида бўлган 9—11-синф битирувчиларини

ЎҚИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

МАШҒУЛОТЛАР ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДА ОЛИБ БОРИЛАДИ.

9-синфларни битирганлар 1—3 йил ўқийдилар ҳамда бепул овқат ва кийим-бош билан таъминланадилар. Бир йиллик таълим дастури бўйича ўқийдиганлар касбий маълумот ҳамда тикувчи малакасини эгаллайдилар ва Тошкент «Қизил тонг» тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси база корхонасига ишга юбориладилар; 3 йил ўқийдиганлар касбий ва тўлиқ ўрта маълумот оладилар.

Билим юртини имтиёзли битирган ўқувчиларнинг 10 фоизи олий ўқув юртлари ва техникумларга ўқишга кириш учун йўлланма оладилар.

11-синфни битирганлар 6 ой ўқийдилар ва ойига 39 сўмдан 60 сўмгача стипендия оладилар.

Ишлаб чиқариш практикасини ўташ даврида барча ўқувчиларга иш ҳақининг 50 фоизи берилади.

ЎҚИШ ДАВРИ МЕҲНАТ ФАОЛИЯТИГА ҚЎШИБ ҲИСОБЛАНАДИ.

Билим юрти ўқувчилари «Қизил тонг» фабрикаси ҳудудида жойлашган маиший ва тиббий хизматлар, профилакторий, саноат моллари ва озиқ-овқат дўконларидан фойдаланишлари мумкин.

Билим юрти қошида, ўқувчилар учун «Модалар театри» ва И. Ганди номидаги Тикувчилар маданият саройи базасидаги ҳар хил ижодий, спорт тўгараклари ишлаб турибди.

Кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: директор номига ариза, туғилганлиги ҳақида гувоҳнома ёки паспорт, маълумоти тўғрисидаги гувоҳнома, тиббий маълумотнома, турар жойидан ва ота-онасининг иш жойидан маълумотномалар, 3х4 см. катталикдаги 4 та фотосурат;

Билим юрти манзили: 700061, Тошкент шаҳри, Чехов кўчаси, 5 «а» уй (1, 2, 5, 24, 26-трамвайлар; 1, 5, 8, 17-троллейбуслар; 2, 3, 25, 60, 71, 80-автобусларнинг «Қизил тонг» бирлашмаси» бекати).

ЎЗБЕКИСТОН ССЖ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ
ЎЗБЕКИСТОН ТАШАББУСКОРЛАРНИНГ
МАРКАЗИЙ КАСАБА ИТТИФОҚИ

ЖУМҲУРИЯТ ЎҚУВ-ИШЛАБ ЧИҚАРИШ
МАРКАЗИ

1991 — 1992 ўқув йилига

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Жумҳурият ўқув-ишлаб чиқариш маркази, тўқимачилик, тикувчилик саноати, давлат ва тижорат, хусусий, кооператив корхоналари учун юқори малакали йигирувчилар, тўқувчилар ва тикувчи мутахассислар тайёрлайди.

МАРКАЗГА 9, 10, 11-СИНФНИ БИТИРГАН ҚИЗЛАР ИМТИҲОНЛАРСИЗ ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

9—11-синф маълумотига эга бўлган ўқувчилар касб ўрганиш билан бир қаторда ўрта маълумотли бўлишади.

Ўқиш муддати 2 ва 3 йил. Бу группа ўқувчилари давлат таъминотида бўлади ва ишлаб чиқариш практикаси даврида 100 фоиз маошларини оладилар.

Ўрта маълумотга эга бўлган ўқувчилар учун ўқув муддати 1 йил ва бу группа ўқувчиларига 100 сўм миқдорида стипендия ҳамда ишлаб чиқариш практикаси даврида иш ҳақининг 100 фоизи берилади.

ЖУМҲУРИЯТ ЎҚУВ-ИШЛАБ ЧИҚАРИШ МАРКАЗИНИ АЪЛО БАҲОЛАРГА БИТИРГАН ЎҚУВЧИЛАР ҚУЙИДАГИ ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТЛАРИ ВА ТЕХНИКУМГА ЎҚИШГА КИРИШДА ИМТИЁЗЛИ ҲУҚУҚЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШАДИ:

ТОШКЕНТ ТЎҚИМАЧИЛИК ВА ЕНГИЛ САНОАТ ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ
ТОШКЕНТ ПОЛИТЕХНИКА ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ
ТОШКЕНТ ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИ ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ
ТОШКЕНТ ПОЛИТЕХНИКУМИ.

11-синф маълумоти билан ўқишга қабул қилинганлар юқорида кўрсатилган олий билимгоҳларнинг кечки ва сиртқи бўлимларида ҳам ўқишлари мумкин.

ЖУМҲУРИЯТ ЎҚУВ-ИШЛАБ ЧИҚАРИШ МАРКАЗИДАГИ ЎҚУВ ВАҚТИ МЕҲНАТ СТАЖИГА КИРИТИЛАДИ.

Бошқа шаҳардан келганларга ётоқхона берилади ва прописка қилинади.

Ўқишга кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: бош директор номига ариза, туғилганлиги ҳақида гувоҳнома (ёки паспорт), турар жойидан справка, маълумоти ҳақидаги гувоҳнома (ёки аттестат), 6 та 3х4 см. катталикдаги фотосурат.

МАРКАЗ МЕДИЦИНА КОМИССИЯСИГА ЙЎЛЛАНМА БЕРАДИ.

Манзилгоҳимиз: 700081, Тошкент шаҳри, М. Мироқилов кўчаси, 68-уй (7, 9, 11, 24, 28-трамвайлар; 13, 16-троллейбуслар; 38, 58-автобусларнинг «Бобур номли боғ» бекати). Телефонлар: 55-78-28, 55-78-30, 55-78-32.

Армон қўшиқлари

Шуҳрат яратган асарлар орасида фалсафий-мажозий қимматга эга бўлганлари талайгина. «Уста-қуш» ва «Калта минор афсонаси» картиналарини олиб кўрайлик. Ёш мусаввир бу суратларнинг бир неча тугалланган ва тугалланмаган нусхаларини яратган...

Қадим Хивага Ота дарвозадан киришда илк бор кўзингиз тушадиган обида — Калта минор. Шу улуғворлиги, гўзаллиги билан у яхлит санъат мўъжизаси саналади. Аммо, биз уни тугалланмаган, чала қолган обида — Калта минор деб атаймиз. Хиваликлар шаҳардаги ҳар бир обида ҳақида бирбиридан гўзал, ҳаяжонли афсоналар тўқишган. Калта минор ҳақида афсоналар ҳам талай.

Шуҳрат Калта минор афсонасини ўзича талқин этади. Дунёда ягона бўлиши мўлжалланган минора битиши ҳамон хон буйруғи билан қатл этилиши мумкинлигини англаган уста бир куни қанот ясаб, самога парвоз қилади... У қанотни қоғозлардан ясаган, бу қоғозлар минoранинг ҳар бир ғиштини ўраб бериб турилган...

Афсонавий уста муқаррар ўлимдан қочиб, қушга айланиб учиб кетдими?.. Йўқ. Мусаввир тасаввурича, уста одамларнинг барча ёвузликлари, худбинликлари, пасткашликлари, манманликларидан баландроқ, янада баландроқ учиб кетаверади... Минора чала қолади. Битмаган минора — устанинг армонлари.

Чала қолган обида — ёлғончи дунёнинг абадий битмайдиган ишлари ифодаси.

Калта минор — бу бизнинг буюк йўқотишимиз, тушларимда таъмини тотиб, ширин керишиб, жилмаядиган кишилар умр бўйи излаган эркимиз, ўзимиз, ўзлигимиз рамзи ҳамдир...

Уста-қуш фоний дунёнинг барча маразликлари, алдовлари, ёлғонлари, хиёнатларидан безган, тангри ҳузуридан паноҳ излаб йўлга тушган бокира инсон — бизнинг етишолмаган идеал қаҳрамонимиз...

Шуҳратнинг «Муқанна», «Қасоскор» картиналарида ҳам армон излари сезилиб туради. Евга қарши жангга отланган жасур бобомиз Муқаннанинг қўлидаги қилич эмас. Аслида жангчининг бир қўли қиличга айланган — қўл ўрнида қилич ўсиб чиққан. Ҳар қандай ҳолатда ҳам бу жангчи тупроқ фидойиси юртини ҳимоя қилиб қон кечишга маҳкум. Қиличини ташлаб бош эгиб таслим бўлиш унга ёт. Қилич унинг қўли — танасининг бир бўлаги... Мусаввир демоқчи, нега қўлимиз шу қадар юмшоқ, таъзимларга, салом-аликка, хушомадларга уста, шунинг учун...

Ўтган йилларда ёш рассом бир неча туркум суратлар чизди. Булар «Денгизи тарк этган мамлакат» ва «Дефолиациядан сўнг» туркумлари. Ҳар иккала асарлар туркумида ҳам бир мавзу — Она денгизи қуриши оқибатида экологик ҳалокатга юз тутган юртнинг одамлари, боғ-роғлари, тириклиги, бор дунёси, ҳасрати ифодаланади. Рассом бу туркум учун сариқ рангни танлайди. Тасвирлар бир қараганда кишида хира, бўёқлари чалкашгандек тасаввур уйғотади. Аслида сариқ ранг —ўлик ранг бу денгиз қуриши натижасида юрт бошига тушган, тушаётган фожиаларнинг нуқси... «Дефолиациядан сўнг»да эса маънавий инқирозимиз аниқ бўёқларда кўрсатиб берилган.

Рассомнинг «Муҳаббат» туркумига кирган «Фарҳод ва Ширин», «Учрашув», «Севишганлар», «Пинҳоний бўса» (Бу асари Японияда бўлиб ўтган халқаро кўргазмада олтин медаль билан тақдирланган), асарларида композицион шартлилик — туркумнинг асосий хусусиятини белгилайди. Гарчи, бу мавзуда жуда кўплаб, турли-туман асарлар чизилган бўлсада, Шуҳратнинг рангтасвирларида биз мавзуга тамомила бошқача ёндашганини ҳис қиламиз. Асар учун танланган шакл нотабиийдек туюлсада, мусаввир услуби ва ички туйғу-сезгилари мантиғига қатъиян бўйсунади. Шуҳратнинг бирорта суратини кўздан кечирган одам кейинчалик унинг бошқа асарларини ҳам адашмай топа олиши — мусаввирнинг ўзига хос услуби ва йўриғи мавжудлигини кўрсатади.

Шуҳрат ҳали талабалик йилларидаёқ — Низомий номидаги муаллимлар олийгоҳида таҳсил кўраётган пайтларида «Хива манзаралари», «Бойсун эртаклари» каби туркум асарларни, «Шоир портрети», «Кандакорлар», «Лоакоон» каби фалсафий асарларни яратганди. Ижодининг кейинги босқичида ҳам ундаги фалсафийлик — мажозийлик янада яққол кўзга ташланди, асарлардан асарга ўтиб, яхлит бир фалсафага, айтиш керак эрк ва озодлик фалсафасига айлана борди.

Шуҳрат Бобожоннинг «Денгизи тарк этган мамлакат», «Дефолиациядан сўнг», «Муқанна», «Қасоскор» туркум ва алоҳида асарларини биз афсуски бирорта кўргазма залларида учратмаймиз. Бу асарлар Москвадаги махсус тижорат билан шуғулланадиган «Ҳомий» уюшмаси томонидан «Ким ошди» савдо кўргазмасига қўйилиб, чет эллик асарйиғарларга сотилган. Айниқса, «Муқанна» асари жуда катта миқдорга — долларга пулланган... Сўнгги пайтда яратган бир қатор асарлари, шу жумладан «М. Горбачев ва Р. Горбачёва портрети» Кремль қирғоғи кўргазмасида намойиш этилди ва навбатдаги йўналиш бўйича чет эллик бирор асарйиғарнинг коллекциясини тўлдирди...

Иттифоқ Президенти ва унинг рафиқаси портретида ҳам биз армон ифодаларини кўрамиз. Михаил Горбачев чеҳраси анча ҳорғин, чарчоқли кўринади. Гавдаси ҳам буччакроқми... Рафиқаси эса аксинча, анча тетик, шўх қиёфада акс этган... Асардаги армон шундаки — аввалбошдан адолат, эзгулик, инсоний ҳақ-ҳуқуқларни тиклаш шиори билан бошланган хайрли иш — қайта қуриш сўнгги йилларда-ги қатор ички ва ташқи ўзгаришлар, даврнинг талотумлари остида қолди, унинг раҳнамосини ҳам чарчатди, одамларнинг аксар қисмида қайта қуришга бўлган иштиёқ сўнди, сиёсат ҳаммани ҳоритди... Эртанги кунга бўлган умиднинг йўқолгани амалга ошмаган эзгу иш — бизнинг навбатдаги армонларимиз...

Яқинда хоразмлик таниқли ёш рассом устахонасида бўлдик. Унинг айтган янгилиги — қўлимизга тутқазган китоб бўлди. Олмониянинг Лейпцк шаҳрида ўн минг нусхада нашр этилган «Ўзбек халқ эртаклари» китобидаги ўн иккита суратини Шуҳрат чизган. Эртакларни ёш рассомнинг дўсти, Лейпцк дорилфунуни доктори, шарқшунос Яков Таубе аслидан таржима қилган.

Мусаввир янги асарлар устидан ишлаётганини айтди. Шундай асарлардан бирининг хомаки нусхасига кўз югуртирдик. Нигоҳимиз англади, ҳали тугалланмаган асарда АРМОН — мусаввир бағрини ўртаётган армон рангин бўёқларда бўй кўрсатиб турарди...

Рўзимбой ҲАСАН,
«Ёш ленинчи» мухбири.

СУРАТДА: Ш. Бобожон ижодхонасида.

ЮТДИК, ЛЕКИН...

Биринчи ғалаба. Ўйин бошланмасданоқ стадионга йиғилган мухлислар ўртасида тортишувлар, баҳслар борарди. Бири «агар «Пахтакор» бугун ҳам ютмаса, энди буёққа келмайман» деса, бошқаси «Нафасингни иссиқ қилсанг-чи. 'Ютамиз» дерди ишонч билан. Ҳайрият, ютдик. Лекин иккала бўлимни ҳам юракни ҳовучлаб ўтказдик. Бир ёқда ёмғир тинмади, бир ёқда ўйин қовушмади. То 63-дақиқагача стадионда сокинлик ҳукм сурди. Кейин...

Ниҳоят И. Шквирин битта гол ургач, ишқибозлар кўнгли кўтарилиб кетди. Олқишлару, қарсаклар билан ўйинчиларимизни яна ҳужумга чорлашди. Бироқ улар хотиржамгина ҳимояга ўта бошладилар. Меҳмонлар ҳужумни кучайтиргач яна хавотирга тушдик. «Дуранг бўлмасин-да». Бир баҳя қолди-я, гол бўлишига.

Мухлис аҳлининг феъли қизиқ-да. Уларни доим ҳам тушунавермаймиз. Шу куни пахтакорчилар ҳимояга ўтиб олишгач, норозилик овозлари эшитила бошлади. Бир ёқда яхши ўйин кўрсатолмаган Бунтовни алмаштириш кераклигини айтиб бақиришди. Лекин бош тренернинг қарорини бу овозлар ўзгартирармиди. Балки у шундай йўл тутмаганида... Балки. Имкониятлар кўп бўлди. Пятницкий, Бунтовлар ҳам гол уришлари мумкин эди. Лекин «Локомотив» ҳимоячилари, усталик қилишди.

Майли, барибир биринчи ғалаба яхшида. Ноумид бўлмайлик. «Пахтакор»га омад тилайлик...

Шу турнинг қолган учрашувлари қуйидагича тугади: «Помир» — «Торпедо» — 0:0, МАСК — «Черноморец» — 4:3, «Металлург» — «Шахтёр» — 0:0, «Арарат» — «Днепр» — 1:0, «Динамо» (К) — «Металлист» — 1:1, «Спартак» (Вл) — «Спартак» (М) ўйини кейинга қолдирилди.

МУСОБАҚА ЖАДВАЛИ

	Ў.	Ю.	Д.	М.	Т	О.
МАСК	6	6	0	0	17—5	12
«Арарат»	7	4	1	2	4—4	9
«Шахтёр»	7	2	5	0	6—3	9
«Днепр»	6	3	1	2	4—3	7
«Торпедо»	6	2	3	1	8—5	7
«Металлург»	6	2	1	3	4—6	5
«Металлист»	6	2	1	3	5—8	5
«Черноморец»	6	1	3	2	7—6	5
«Динамо» К.	5	1	3	1	5—6	5
«Помир»	6	0	5	1	1—2	5
«Спартак» М.	3	2	0	1	4—3	4
«Динамо» Мн.	6	1	2	3	6—7	4
«Пахтакор»	5	1	2	2	4—5	4
«Локомотив»	6	1	2	3	5—9	4
«Динамо» М.	6	1	2	3	5—9	4
«Спартак» Вл.	5	0	3	2	4—8	3

Биринчи лига командалари ҳам навбатдаги турни ўтказишди. «Навбаҳор» сафарда «Факел»ни 1:0 га ютиб, муҳим икки очкони қўлга киритди. Қолган ўйинлар натижалари қуйидагича:

«Ростсельмаш» — «Зенит» — 1:1, «Кубань» — «Пардаугава» — 0:0, «Зимбрул» — «Шинник» — 0:0, «Буковина» — «Локомотив» — 0:0, «Текстильщик» — «Нефтяник» — 2:1, «Қайрат» — «Ротор» — 0:1, «Котайк» — «Динамо» (Сх) — 0:0, «Таврия» — «Геолог» — 3:2, «Тилигул» — «Уралмаш» — 1:0.

Фан ва техника янгиликлари

Женевада бўлиб ўтган халқаро кўргазмада 30 дан зиёд мамлакатнинг 1000 дан ортиқ автомобили қатнашди. Шуниси эътиборга лойиқки, кўргазмага энг янги 67 та модел олиб келинган. Уларнинг ҳаммаси бозорда бир-бири билан рақобатлаша олади.

Суратда: «МАЗДА-121» автомобили.

Кейстон—ТАСС сурати.

●

ЧСФЖ. Шахсий фирма эгаларидан бири Милан Гавел ушбу машинани яратиш учун икки йил меҳнат қилди. Бу машина 6 ёшдан юқори болаларга мўлжалланган бўлиб соатига 30 км тезликда юра олади.

Гавелнинг фирмаси ана шундай машиналардан бу йил 200 тасини ишлаб чиқармоқчи. Ҳар бирининг баҳоси 24 минг крон яъни 900 Америка долларига тенг.

Суратда: Милан Гавел ўз ихтироси билан.

ЧТК—ТАСС сурати.

Ойнаи жаҳонда

13 АПРЕЛЬ
ШАНБА

● ЎзТВ I

8.00 «Ассалому алайкум». 9.00 Спорт кўрсатувлари: 1. Шоҳруҳ клуби. 2. Футбол майдонларида. 10.00 «Махфий агент». Бадиий фильм («Молдова-фильм»). 11.25 «Элга хизмат: талаб ва таклиф». 12.00 Араб тили. 12.30 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Муносабат». 13.15 Самарқанд вилояти Нарпай ноҳияси «Зарбулоқ» ансамблининг концерти. 13.40 «Осойишталик посбонлари».

Тижорат кўрсатуви

14.30 «Меҳнатдан келур шараф». Хайробод пахта заводи.

* * *

18.00 Ўсмирлар учун. «Тенгдошлар». 18.40 «Ўзбекистон» киножурнали. 19.00 «Ўзбек тилини ўрганамиз». 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.45 Мультипанорама. 20.30 Москва. «Вақт». 21.15 Оқшом эртаклари. 21.30 Дил тароналари. 22.00 «Ҳафтанома». 23.00 «Санъат усталари». Ўзбекистон ССР халқ артисти Маҳмуджон Ғофуров. Видефильм. 00.40 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

8.00 ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

● МТ I

Шанба, эрта саҳарлаб

6.00 В. Шувалов куйлайди. 6.30 Мультфильм. 6.45 Спорт ҳамма учун. 7.00 Ритмик гимнастика. 7.30 Тонгги дам олиш программаси 8.00 «Сиз яратган боғ». 8.30 «ТСН». 8.45 Рязань Давлат рус халқ хорининг чиқиши. 9.00 «Бурда моден» таклиф этади...». 9.30 «Тонг юлдузи». 10.30 МТнинг олтин хазинасидан. А. Н. Островский. «Ўрмон». А. С. Пушкин номли Ленинград Давлат академик драма театрининг фильм-спектакли. 13.10 «Мутлақо махфий». С. П. Королёв таржимаи ҳолининг айрим саҳифалари». Ҳужжатли фильм премьераси («ЦСДФ»). 14.30 «ТСН». 14.45 «Келажакни ўйлаб». Диний ва маданий мерос ҳақида. 15.50 Мультфильмлар. 16.20 1991 йил қўшиқлари. 17.30 «Халқаро панорама». 18.15 Концерт. 19.10 Режиссёр А. Шахмалиева фильмлари. «Деразадаги нур» («Ленфильм», 1980 й.). 20.30 «Вақт». 21.15 «Робинзон ва Кузя». Катталар учун мультфильм. 21.30 «Александр томошалари». 2-кўрсатув. 23.15 «ВИД» таништиради: «Матадор».

Тунги телевидение

00.35 «Шерлок Холмс ва дўхтир Ватсоннинг саргузаштлари». Телевизион бадиий фильм. 2 ва 3-сериялар.

● МТ II

8.00 Эрталабки бадантарбия машқлари. 8.15 РСФСР Давлат духовой оркестрининг чиқиши. 8.30 «Майдон». 9.30 «Биз яшаётган олам». Режиссёр Ю. Нагибин телевизион ҳужжатли фильмлари: «Икки портрет», «Болалар ҳаётидан ёки ўғирлик».

19.00 «Севганингдан айрилма». Концерт. 19.30 Хайрли тун, кичкинтойлар! 19.45 Рус тили. 20.15 А. Федоров (балалайка) ва В. Сидельников (гитара) чаладилар. 20.30 «Вақт» (сурдо таржимаси билан). 21.15 «Писмиқ». Телевизион бадиий фильм («Молдова-фильм», 1973 й.). 22.30 «Табиат ёдгорликлари». «Она замин ташвишида» туркумидан. Волганинг қуйи этакларидаги қўриқхоналар ҳақида телевизион ҳужжатли фильм.

Саломатлик клуби

ДАРД ИЛДИЗИ НАФАСДА

Одам табиатнинг ажралмас қисми бўлиб у ташқи муҳитнинг доим ўзгарувчан шарт-шароитларига мослашган ҳолдагина ўз наслини сақлаб қолиш хусусиятига эга. Машҳур Шарқ табобати асосчиларининг айтишича, касаллик организм билан ташқи муҳит ўртасидаги ўзаро алоқанинг бузилишидир. Танамиз зарурати учун суюқ, юмшоқ, қаттиқ моддаларни ташқи муҳитдан асосан овқат ҳазм қилиш системаси орқали олса, газ ҳолатидаги хом ашёни нафас олиш системаси орқали олади. Бу маҳсулотларнинг таркибий ва миқдорий нисбати танамизда содир бўладиган барча кимёвий жараёнлар кечиши тақдирини ҳал қилади. Кейинги вақтда баъзи одамлар кўп миқдорда спиртли ичимликлар ичишга ва тананинг табиий талаби билан ҳисоблашишмасдан ҳаддан ташқари тўйиб овқатланишга ўрганган. Истеъмол қилинаётган овқатнинг миқдори ва таркиби бош мия томонидан жуда суст назорат қилинишши бунга йўл қўяди. Иродали ва етарли билимга эга бўлган шахс ўзи истеъмол қилган маҳсулот миқдори ва сифатини чегаралай олади. Нафас олиш ситемасида эса ошқозон-ичак системасидаги қонуниятлардан кескин фарқ қилади. Биринчидан, олган ҳавони чиқармасдан бошқа нафас олиш мумкин эмас. Иккинчидан, одам бурун ва оғиздан нафас олиш имкониятига эга. Бурун орқали нафас олганда ҳаво совуқ бўлса исийди, иссиқ ҳаво бўлса совийди. Бурун бўшлиғида жойлашган туклар ва юқори нафас йўлларидаги махсус ҳужайралар ҳар хил катталикдаги чанг-чунгларни ушлаб қолиб ташқарига чиқариб ташлаш хусусиятига эга. Ҳид сезувчи ҳужайралар ҳам бурун бўшлиғида жойлашган. Оғиз орқали нафас олганда юқорида қайд қилинган ҳимоя кучлари жуда ҳам суст ишлайди.

Медицина билимгоҳларида озиқ-овқат истеъмол қилиш тартиби, сифати ҳақида нисбатан тўлароқ маълумот бериладию, нафас олиш тартибига келганда камроқ эътибор берилади. Кўп ҳолларда нафас олиш кўкрак қафаси, қорин ёки иккаласининг биргаликда кўтарилиши орқали содир бўлади деб нафас олишга кам алоқадор тана аъзолари ҳақида гапирилади-ю, ўпкани юқори ва пастга ҳаракатлантириб қорин ва кўкрак қафаси бўшлиғидаги босим мувозанатини сақловчи диафрагмага етарли баҳо берилмайди. Диафрагма юқорига кўтарилганда ўпка ва юракни уқаласа пастга тушганда жигар ва талоқни уқалаб, бу аъзоларда балғам, қон ўт тўпланиб тиқилиб қолишидан сақлайди. (Диафрагма-кўкрак қафаси ва қорин бўшлиғини кўндалангига ажратиб турувчи мускулли парда) Одам кўкрак қафаси ва қорнини кўтариб чуқур нафас олса диафрагманинг ҳаракат доираси чегараланиши билан бир қаторда танадан карбонат ангидрид газини йўқота бошлайди. Кўпчиликда карбонат ангидрид заҳар деган нотўғри тушунча бор. Табиатда бу газ бир неча кўринишда бўлади. Кўмирли карбонат ангидрид бу асосан заводлар чиқиндиси. Ҳозир гап тирик организмларда модда алмашиниши жараёни бошқарувчи карбонат ангидрид ҳақида кетяпти. Бутун дунёда тан олинган Опарин таълимотига кўра ер юзида дастлаб ҳаёт пайдо бўлишининг асосий сабаби атмосфера ҳавоси фақат карбонат ангидрид газидангина ташкил топгани экан. Бола она қорнида 9 ой давомида одатдагидан икки баробар кўп карбонат ангидрид бўлган муҳитда яшайди.

Эътибор берсангиз, юрак уриши, тана ҳарорати, қон босими ҳақида гапирилганда юқори, паст, меъёрда деган гаплар ишлатилади-ю, нафас олишга келганда эса меъёрдаги эмас, чуқур нафас олиш тўғри деб ҳисобланади. Шунинг учун одам иложи борича чуқурроқ нафас олишга ҳаракат қилади, турли хил чуқур нафас олдирувчи машқларни бажаради. Хўш, нафас олиш меъёрда бўлмай чуқур бўлганда бизнинг танамизда қандай ўзгаришлар юз беради. Тасаввур қилиб кўрайлик кўп ҳаво юборилган шар дами чиқарилганда у ҳеч қачон асли ҳолатига келмайди. Доим чуқур нафас олганда ўпка пуфакчалари чўзилиб шалвираб қолади, баъзилари ёрилади. Натижада пуфакча ҳосил бўлган балғамни қисқариб ташқарига ҳайдай олмайди, сиртдан кирган ҳавони қонга ўтказиш хусусияти кескин камайиб кетади, бу газлар иштирок этиши билан кечадиган кимёвий жараёнлар тугалланмай газ, туз ҳолатидаги турли хил заҳарли моддалар тўқималарда тўплана бошлайди.

Чуқур нафас олиш ҳеч қачон одамнинг яхши ҳолатидан далолат бермайди. У қаттиқ хафа бўлганда, оғир жисмоний иш қилганда, зинапоядан юқори кўтарилганда, ҳаддан ортиқ тўйиб овқатланганда, ифлос ҳаводан нафас олганда чуқур нафас олади. Беморнинг нафас олиши узоқдан билинади, соғлом одам эса ўзи ҳам сезмайди.

Ота-боболаримиз беморни фақат табиий йўл билан даволашган. Кўп касалликларнинг пайдо бўлиши ва уни даволашда тўғри нафас олишнинг аҳамияти катта эканлигини сезган табиблар шу халқ яшайдиган жойнинг географик иқлими ва овқатланиш тартибига қараб турли хил нафас олиш машқларини ўйлаб топишган. Масалан, ҳозирги Хитой, Япония, Корея мамлакатларида «У-ШУ», «КАРАТЭ», машқлари вужудга келган бўлса, Ҳиндистонда «ЙОГА» машқлари пайдо бўлган ва ҳоказо. Бу машқларнинг деярли барчаси нафас олиш чуқурлигини камайтириш ва диафрагманинг ҳаракат доирасини кенгайтиришга қаратилган.

Бу соҳада биз мусулмонлар кашфиёти алоҳида эътиборга лойиқ ва ҳар қанча фахрланишга арзийди. Бу машқлар шуниси билан мақтовга лойиқки, одам дунёга келиши билан бошланган. Маълумки бола туғилиши билан то уч ёшгача бешикка беланган. Унинг кўкрак қафаси ва қорни боғланганн учун асосан диафрагма ёрдамида нафас олиб бир умрга диафрагманинг тўғри ритмда ишлашини таъминлаган. Мусулмонлар 5—6 ёшидан ҳаётининг охиригача намоз ўқиган. Маълумки, намозхон қуёш чиқмасдан ўрнидан туради (ҳозир фанда аниқланишича қуёшнинг дастлабки нурларида танага қувват берувчи элементлар мавжуд), кейин таҳорот олганда асосан қўл, оёқ, юз, жинсий аъзолар ювилади. (Ички аъзолар иш фаолиятини яхшиловчи биологик актив нуқталар асосан шу аъзоларда жойлашган) намозхон атрофга эътибор бермаган ҳолда бутун тана мускулларини бўшаштириб асосан унли ҳарфлар чўзиб айтиладиган сўзларни ишлатади. Бу эса диафрагма ҳаракат доирасининг кенгайишида катта роль ўйнайди масалан, Аллоо-ҳ-у-у Акбаар.

Чуқур нафас олиш оқибатида нафас қисиш касалликлари, турли хил аллергик касалликлар, бурун тиқилиши, қон босими ортиши, турли хил буйрак ва жигар касалликлари ва бошқа кўплаб дардлар пайдо бўлишини устозим К. П. Бутейко исботлаб берди ва минглаб беморларни дорисиз махсус нафас олиш машқлари билан даволаб амалда кўрсатди. Дадил айтиш мумкинки К. П. Бутейко қадимдан маълум бўлган нафасни тўғри йўлга қўйиб даволовчи халқ табобати усулларини умумлаштирди ва илмий асослаб берди. Бу машқларни бажарганда бемор ихлосига боғлиқ бўлмаган ҳолда танада карбонат ангидрид миқдори ортади бу эса аста-секинлик билан тананинг газ, туз, балғам, ошқозон-ичак деворларидаги қолдиқ овқатлардан соқит бўлишига олиб келади.

Ҳаракатчан бемор бу машқларни бир неча кун ичида ўзлаштириб, бемалол нафас қисиш хуружини, юрак, қорин, бош оғриғини ҳеч қандай дорисиз қайтара олади. Бу усул билан ёш бола ҳам, ҳомиладор аёл ҳам, тўшакдаги бемор ҳам шуғулланиши мумкин. 10 кун давомида машқларни ўзлаштирган бемор кейинчалик мустақил шуғулланиб соғлиғини янаям мустаҳкамлаш имкониятига эга бўлади.

Мен бир неча йил давомида Новосибирскдаги К. П. Бутейко бошқарадиган саломатлик марказида ва кейинги пайтда Жумҳурият соғлиқни сақлаш вазирлиги қошидаги (Мадиёр САЛАЕВ бошчилик қилаётган) фақат халқ табобати усуллари билан даволовчи «Шарқ» поликлиникасида ишлашим давомида шу фикрга келдимки, юқорида қайд қилинган хасталикларни фақат табиий усул билан тананинг ҳимоя кучларини кўтариш орқали даволаш керак. Аниқроқ қилиб айтганда одам ўз танасининг кучи билан даволаниши керак. Агар танамизнинг ҳимоя кучларини тўғри йўлга қўйсак у ҳар қандай касалликни енга олади.

Абулқосим ИРИСБОЕВ,
шифокор.

Бош муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Муқаддас АБДУСАМАТОВА, Аҳрор АҲМЕДОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Зиёвиддин ОРТИҚХЎЖАЕВ, Карим РАҲИМОВ, Зайниддин РИХСИЕВ (масъул котиб), Қурбон ЭШМАТОВ.

Таъсис этувчи: Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси
(УЧРЕДИТЕЛЬ ЦК ЛКСМ УЗБЕКИСТАНА)

Рўзнома 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган.

БЎЛИМЛАР: ёшлар сиёсати — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-55-96; табиат ва экология — 32-57-52; иқтисодиёт ва тижорат — 32-58-47; ахлоқ ва ахборот — 32-57-52; спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; халқ таълими — 32-58-48; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-57; қабулхона — 32-56-58.

Манзилгоҳимиз: 700083. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Индекс: 64607.
380.000 нусхада чоп этилади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Рўзномамиз ҳафтанинг сешанба, чоршанба, жума, шанба кунлари чиқади.

Яна рўзномада кўришгунча!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

Буюртма: 5214.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12